



รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่เพื่อสร้างความสามารถ
ในการแข่งขันภาคเกษตร

จัดทำโดย นางสาวภาณี บุญยเกื้อกุล
รหัส 9051

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 9 ปี 2560
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ



รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การพัฒนาเกษตรกรรมใหม่เพื่อสร้างความสามารถ
ในการแข่งขันภาคเกษตร

จัดทำโดย นางสาวภาณี บุญยเกื้อกุล
รหัส 9051

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 9 ปี 2560
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา



เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักรับบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัครเดช ไชยเพิ่ม)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....
(เอกอัครราชทูต ดร. จิตริยา ปิ่นทอง)
อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ปัญหาการขาดแคลนแรงงานคุณภาพเนื่องจากการเข้าสู่สังคมสูงวัยและการเคลื่อนย้ายแรงงานออกนอกภาคเกษตร ประกอบกับการประกาศนโยบายขับเคลื่อนประเทศไทยให้เติบโตทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการสร้างมูลค่าที่ใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม ร่วมกับการกำหนดเป้าหมายให้ภาคเกษตรก้าวสู่การเป็นเกษตรกรรม 4.0 เป็นศูนย์กลางของผลิตผลการเกษตรและอาหารระดับพรีเมียม เป็นผู้ส่งออกเทคโนโลยีด้านการเกษตร เป็นเหตุให้มีการกำหนดนโยบายให้พัฒนา “เกษตรกรรมรุ่นใหม่” เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาการเกษตร

วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ จึงต้องการหาคำตอบว่าจะพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่อย่างไร เพื่อให้ช่วยสร้างความสามารถในการแข่งขันตามนโยบายที่วางไว้ โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบกับสาธารณรัฐไต้หวันซึ่งมีแนวนโยบายเดียวกันและเป็นประเทศที่มีระบบการส่งเสริมเกษตรกรใกล้เคียงกับไทย และมีช่วงเวลาการประกาศนโยบาย เกษตรกรรม 4.0 ใกล้เคียงกัน

โดยผลจากการศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของไทยกับไต้หวัน ทำให้ได้ข้อเสนอการพัฒนา รวม 8 ข้อ คือ (1) เตรียมความพร้อมในการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านนี้อย่างจริงจัง โดยมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนวางแผนการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนและต่อเนื่องให้เกษตรกรรมรุ่นใหม่ สามารถพัฒนาทั้งทางความรู้ ทักษะ และเจตคติต่ออาชีพ ต่อสังคม และสามารถพัฒนาตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง (2) สร้างเจตคติใหม่ให้เห็นคุณค่าของงานเกษตร และความเป็นเกษตรกรรมรุ่นใหม่อย่างเป็นรูปธรรม ให้เป็นค่านิยมใหม่ของประเทศ (3) กำหนดกลุ่มเป้าหมายเกษตรกรรมรุ่นใหม่ให้ชัดเจน มีการจัดวางระดับของธุรกิจ มีกระบวนการคัดกรองด้วยการอบรมพัฒนา (4) วางระบบการพัฒนา ความรู้และทักษะ โดยให้เกษตรกรรมรุ่นใหม่เข้าถึงงานวิจัยพัฒนาและการเพิ่มพูนทักษะได้ โดยการจัดให้เป็น One-stop service สร้างการมีส่วนร่วมให้เกษตรกรมืออาชีพได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างการสืบทอดอาชีพ (5) สร้างการมีส่วนร่วมให้เกษตรกรมืออาชีพได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างการสืบทอดอาชีพ ยังเป็นการแก้ไขปัญหาแรงงานขาดแคลนและลดการจ้างแรงงานต่างด้าวมาทำงานทักษะพิเศษของเกษตรกร (6) โอกาสให้เกษตรกรรมรุ่นใหม่ได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง จนสามารถเป็นผู้ประกอบการธุรกิจที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง (7) การจัดระบบสนับสนุนการพัฒนาในฟาร์ม การตลาด ระบบฐานข้อมูลต่าง เน้นการบูรณาการเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาทั้งระบบสนับสนุนทุนเพื่อการพัฒนาของเกษตรกรควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้ความสามารถ (8) ขยายความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยวางกลไกความร่วมมือที่มีการดำเนินการเชื่อมเป็นระบบกับทุกมิติ โดยให้หน่วยงานที่ตั้งในต่างประเทศทำหน้าที่ชี้แนะ (9) เสริมกระบวนการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำ การเป็นผู้บริหาร และทักษะการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่แก่แกนนำเครือข่ายเกษตรกรรมรุ่นใหม่ เพื่อสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการเริ่มธุรกิจแบบเครือข่ายพันธมิตร

ทั้งนี้ มีข้อเสนอเชิงนโยบายและการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย (1) เร่งนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยควรมีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ให้สามารถจำแนกกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจน กำหนดผลสำเร็จของการพัฒนาแต่ละกลุ่มเพื่อใช้เป็นทิศทางการดำเนินงาน

(2) ควรจัดให้มีกลไกการบูรณาการงาน ด้านวิจัย พัฒนา และงานส่งเสริมที่ชัดเจน (3) การสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานในการประกอบกิจการ (4) ควรมีการกำหนดให้มีนโยบายด้านความร่วมมือระหว่างประเทศเกี่ยวกับการพัฒนา (5) ควรสนับสนุนให้มีการสร้างความร่วมมือในระดับท้องถิ่น ทั้งสถาบันการศึกษา กลุ่มการค้าในระดับจังหวัด เพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับโอกาสในการเพิ่มพูนทักษะในการจัดการในห่วงโซ่การผลิต การการคัดค้านคิดกิจกรรมที่ขยายโอกาสในการแข่งขัน และ (6) ควรจัดให้มีกระบวนการในการยกย่องเชิดชูเกียรติแก่เกษตรกรรุ่นใหม่ พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่มีอาชีพ สนับสนุนให้เป็นศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ ทำหน้าที่ในการสร้างความรู้และทักษะพื้นฐานแก่เกษตรกรรุ่นใหม่ที่จะเข้าร่วมโครงการ

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาในครั้งนี้ ได้ให้ข้อคิดต่อผู้ทำการศึกษาว่า แม้ประเทศไทยและหลาย ๆ ประเทศ จะมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาที่เหมือนกัน คือการนำภาคเกษตรไปสู่การเป็นประเทศที่มีความสามารถ ในการแข่งขันด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีขั้นสูง พื้นภูมิของแต่ละประเทศอาจทำให้ความพร้อมในการพัฒนาต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่เหมือนกัน คือ การพัฒนาจะไปสู่เป้าหมายที่กำหนดได้ ต้องเริ่มด้วยการ พัฒนามนุษย์ การมีนโยบายที่ชัดเจน กำหนดเป้าหมายที่จับต้องได้ การวางแผนการพัฒนาอย่างเป็น ขั้นตอนและต่อเนื่องให้ทรัพยากรมนุษย์ สามารถพัฒนาทั้งทางความรู้ ทักษะ และเจตคติต่ออาชีพต่อ สังคม และสามารถพัฒนาตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง นอกจากส่งผลต่อบุคคลนั้นแล้ว ยังส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถและการเติบโตของประเทศในทิศทางที่กำหนด

ได้หันมาใช้นโยบายนำการพัฒนา มีการบูรณาการการทำงานที่ห้องค์กรต่าง ๆ ให้ ความสำคัญกับการกำหนดหน้าที่ต่อเป้าหมายของประเทศ มีการวางแผนใช้ทรัพยากรแวดล้อม ร่วมกัน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาแต่ละส่วนเหมือนเป็นห่วงโซ่ ทำให้การพัฒนาแต่ละเรื่องเกี่ยวเนื่องกัน และเกิดประโยชน์สูงสุด และการมองได้หวั่นมากกว่าได้หวั่นทำให้สามารถสานความร่วมมือระหว่าง ประเทศเพื่อตอบสนองนโยบายได้รอบด้าน

การศึกษาครั้งนี้ ช่วยสร้างความตระหนักให้แก่ผู้ศึกษาว่า การพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ถือ เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่ออนาคตของภาคเกษตร ที่จำเป็นต้องมีนโยบายการพัฒนาที่ชัดเจน ต่อเนื่อง และสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาด้านอื่น ๆ เพื่อให้การดำเนินงานตามแผนงานโครงการ ไม่หยุดชะงัก ในขณะที่เดียวกันแผนงานโครงการที่จัดทำต้องสามารถตอบสนองต่อนโยบายได้อย่างมี ประสิทธิภาพ การศึกษานี้ แม้เป็นการศึกษาเบื้องต้น ยังไม่สามารถนำผลไปใช้ในการพัฒนางานได้ ทันทที เนื่องด้วยข้อจำกัดของเวลาและเป็นการสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร แต่ความรู้ความเข้าใจที่ได้รับ จากการทำศึกษานี้ จะเป็นข้อมูลที่สร้างประสบการณ์ให้ผู้ทำหน้าที่พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้ เรียนรู้ว่าคุณค่าความรู้เรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญที่สุดของบุคคลที่ต้องทำหน้าที่นี้

ผู้ศึกษาขอกราบของพระคุณท่านอาจารย์ ดร. จิตริยา ปิ่นทอง ท่าน ศ.กิตติคุณ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู และโดยเฉพาะอย่างยิ่งท่าน ผศ. ดร. อัครเดช ไชยเพิ่ม ท่านอาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาอดทนให้คำชี้แนะ กระตุ้นเตือน และท้ายสุดคือการให้กำลังใจ จนทำให้การศึกษาส่วนบุคคล ฉบับนี้ เสร็จลงได้ และเป็นอีกหนึ่งความรู้ที่จะนำไปใช้ในการพัฒนางานในหน้าที่รับผิดชอบ

ขอขอบคุณคณะผู้บริหารสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการ ต่างประเทศที่กรุณาให้โอกาสในการเข้ารับการอบรมในหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 9 และ ขอขอบคุณบุคลากรทุกท่านที่ช่วยอำนวยความสะดวกในทุกเรื่อง ท้ายสุดขอกราบขอบคุณแม่ที่แม่ สุขภาพไม่ดีแต่ก็คอยดูแลให้กำลังใจในช่วงที่ต้องมีภารกิจนอกเหนือจากงานปกติ จนสามารถจัดทำ รายงานการศึกษาส่วนบุคคลได้บรรลุผลตามที่ปรากฏนี้

ภาณี บุญยเกื้อกุล

สิงหาคม 2560

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามและสมมติฐานของการศึกษา	6
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	6
1.4 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา	6
1.5 ประโยชน์ของการศึกษา	7
1.6 นิยามศัพท์	7
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 แนวคิดทฤษฎี	8
2.2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	21
2.3 สรุปกรอบแนวคิด	31
บทที่ 3 ผลการศึกษา	32
3.1 ผลการการศึกษาแนวทางและรูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของไทย และไต้หวัน	32
3.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับการดำเนินงานการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ของประเทศไทยกับไต้หวัน	36
3.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่	39
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	42
4.1 สรุปผลการศึกษา	42
4.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่	45
4.3 ข้อเสนอแนะ	45
บรรณานุกรม	48
ภาคผนวก	
ก. ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ ราคาที่เกษตรกรขายได้ มูลค่าการผลิต และต้นทุน การผลิตสินค้าเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10-11	51
ข. เกณฑ์ประเมิน คุณสมบัติของเกษตรกรรุ่นใหม่ เป็น Young Smart Farmer	54
ประวัติผู้เขียน	55

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	เปรียบเทียบการดำเนินงานพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ของประเทศไทยและไต้หวัน	36
------------	---	----

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	แหล่งที่มาของการเจริญเติบโตในภาคเกษตร	2
ภาพที่ 2	ต้นทุนการผลิตต่อไร่ของเกษตรกรไทยและเวียดนาม	3
ภาพที่ 3	ร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามอายุ	3
ภาพที่ 4	สัดส่วนการจ้างแรงงานในประเทศไทย พ.ศ. 2538–2548	4
ภาพที่ 5	การจัดกระการบวนการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่	23
ภาพที่ 6	แผนการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ กรมส่งเสริมการเกษตร 2560	26
ภาพที่ 7	กรอบแนวคิดในการศึกษา	31

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

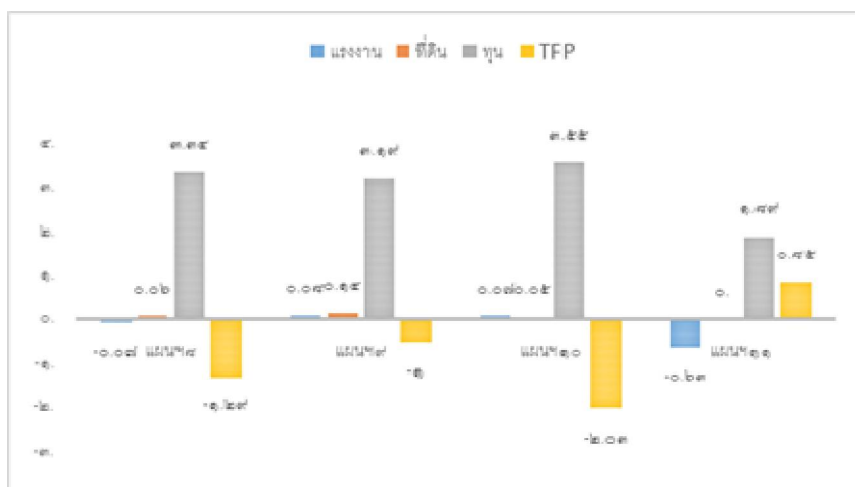
ภาคเกษตรทั่วโลก ต้องเผชิญกับประเด็นท้าทายที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของภาคเกษตร ได้แก่ ความผันผวนของเศรษฐกิจโลก การปรับเปลี่ยนกฎกติกาทางการค้าและการลงทุนของโลก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยคุกคามทางธรรมชาติที่มีความรุนแรงมากขึ้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การก้าวสู่สังคมยุคดิจิทัลอย่างก้าวกระโดด ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ด้านการเกษตร และแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากรโลกที่ทำให้ความต้องการอาหารและพลังงานเพิ่มขึ้น หลายประเทศได้มีการปรับตัวโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคเกษตรด้วยฐานเศรษฐกิจความรู้และนวัตกรรมโดยการใช้เทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการจัดการสินค้าเกษตรอย่างเป็นรูปธรรม มีการเตรียมการบุคลากรด้านการเกษตรอย่างจริงจัง เพื่อสร้างความมั่นใจว่าภาคเกษตรของประเทศจะสามารถแข่งขันได้และเป็นแหล่งอาหารของประเทศได้อย่างยั่งยืน

สำหรับภาคเกษตรของไทย นอกจากต้องเผชิญกับประเด็นท้าทายที่คล้ายคลึงกันกับประเทศต่าง ๆ แล้ว สถานการณ์ภายในประเทศเอง ได้แก่ การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นหัวใจสำคัญของการเกษตร ความไม่แน่นอนของนโยบาย และการเข้าสู่สังคมสูงวัยของภาคเกษตรอย่างรวดเร็ว ล้วนส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรทั้งสิ้น

เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2554–2559 พบว่าภาคเกษตรมีอัตราการเติบโตอยู่ในระดับที่ชะลอตัวตลอดมา โดยมีอัตราเติบโตเฉลี่ยเพียง ร้อยละ 0.01 ต่อปี โดยมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ สัดส่วนเฉลี่ยตลอดทั้งแผนฯ อยู่ที่ร้อยละ 11.05¹ การวิเคราะห์ถึงแหล่งที่มาของการเจริญเติบโตของภาคเกษตร ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย แรงงาน ที่ดิน ทุน และการขยายตัวของผลิตภาพการผลิต (Total Productivity Growth : TFPG) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี และปัจจัยอื่น ๆ เช่น การบริหารจัดการ ประสิทธิภาพ และคุณภาพของแรงงาน เป็นต้น พบว่า ปัจจัยด้านที่ดิน แรงงาน และทุนอยู่ในระดับที่ลดลง ในขณะที่เริ่มมีการขยายตัวของผลิตภาพการผลิต (TFP) จากที่ติดลบต่อเนื่องจากแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 มาเป็นบวกโดยมีการขยายตัวเฉลี่ย 0.85 เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มภาคเกษตรของประเทศที่เริ่มมีการมีการใช้เทคโนโลยี และการบริหารจัดการ เพิ่มขึ้น²

¹ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564), (2559, เอกสารอัดสำเนา).

² เรื่องเดียวกัน.



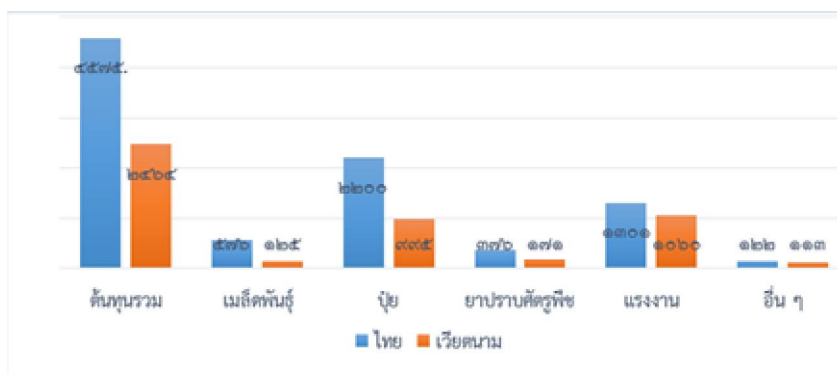
ภาพที่ 1 แหล่งที่มาของการเจริญเติบโตในภาคเกษตร

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2559)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงผลผลิตต่อไร่ ราคาที่ขายได้ และต้นทุนการผลิตของสินค้าสำคัญ ๆ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง ปาล์มน้ำมัน ยางพารา สุกร ไก่เนื้อ และกุ้งขาวแวนนาไม พบว่า สินค้าหลายตัวมีปริมาณผลผลิตอยู่ในระดับเท่าเดิมและ/หรือลดลง โดยเฉพาะข้าวมีผลผลิตลดลงเห็นได้ชัด ทั้งนี้เป็นผลมาจากนโยบายของรัฐบาลด้านการผลิตและการตลาดสินค้าข้าว ในขณะที่สินค้าบางกลุ่มที่มีผลผลิตเพิ่มขึ้น ได้แก่ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และไก่เนื้อ และเมื่อพิจารณาถึงผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของสินค้าสำคัญ และต้นทุนต่อไร่ กลับพบว่าแม้ภาคเกษตรไทยมีแนวโน้มการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น มีการลงทุนในการทำการเกษตรมากขึ้น แต่ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของสินค้าสำคัญ ๆ กลับไม่เพิ่มขึ้นตามต้นทุนที่ดำเนินการ (รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก ก)

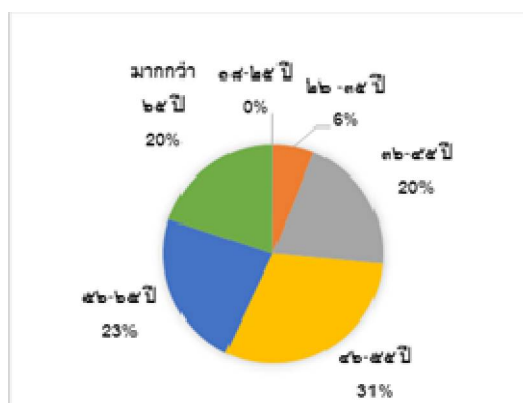
จากการศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตในการทำการเกษตรกรรมแบบเดียวกัน กับประเทศที่มีการทำการเกษตรใกล้เคียงกัน เช่น เวียดนาม พบว่า เกษตรกรไทยใช้เงิน ถึง 1.8 เท่าตัวในการทำการเกษตร โดยมีค่าปุ๋ยสูงเกือบครึ่งหนึ่งของต้นทุนรวม ซึ่งสวนทางกับผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการลงทุนในการทำการผลิตอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจสะท้อนถึงประสิทธิภาพแรงงานภาคเกษตร ซึ่งหากเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจและเลือกใช้เทคโนโลยีการเกษตรที่ถูกต้อง เกษตรกรจะสามารถลดต้นทุนการผลิต และสามารถเพิ่มผลผลิตได้ในคราวเดียวกัน เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในภาคเกษตรในภาพรวม³ ดังนั้น

³ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, รายงานเชิงลึกเรื่องการพัฒนาเข้าสู่เศรษฐกิจฐานดิจิทัลของประเทศไทย, (2560).



ภาพที่ 2 ต้นทุนการผลิตต่อไร่ ของเกษตรกรไทยและเวียดนาม
ที่มา: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (อ้างอิง กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2559)⁴

ภาคเกษตรเป็นภาคเศรษฐกิจที่มีการใช้แรงงานประมาณหนึ่งในสาม ของกำลังแรงงานทั้งประเทศ ในปี 2557 ประชากรภาคเกษตรมีจำนวน 24.76 ล้านคน และเป็นกำลังแรงงานในภาคเกษตร จำนวน 17.78 ล้านคน เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างอายุของประชากรและแรงงานภาคเกษตร พบว่า แรงงานภาคเกษตรกำลังเข้าสู่สังคมสูงอายุ โดยมีสมาชิกครัวเรือนเกษตรที่อายุมากกว่า 64 ปี ถึงร้อยละ 11 และมีอายุเฉลี่ยประมาณ 58 ปี นอกจากนี้พบว่า โครงสร้างอายุของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจหลักทางการเกษตรมีอายุมากกว่า 56 ปีขึ้นไป ถึงร้อยละ 42.66 และมีเพียงร้อยละ 26 เท่านั้นที่มีอายุต่ำกว่า 45 ปี สถานการณ์แรงงานภาคเกษตร ดังกล่าว ส่งผลให้เกิดภาวะถดถอยในการพัฒนาความรู้ทักษะ และการปรับปรุงพัฒนาการผลิต ทำให้ขาดการบริหารจัดการ ประสิทธิภาพในภาคเกษตร ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาว



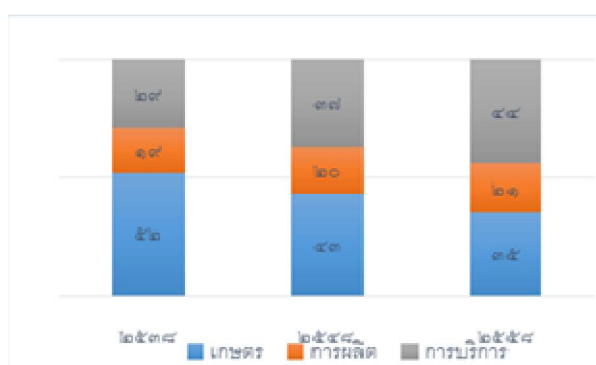
ภาพที่ 3 ร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามอายุ
ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร (2559)⁶

⁴ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 3

⁵ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 1

⁶ กรมส่งเสริมการเกษตร, ฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกร, (2559).

เมื่อพิจารณาถึงแรงงานที่จะมาทดแทนกลับ พบว่า แรงงานมีการเคลื่อนย้ายออกจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการที่มีแรงจูงใจด้านสวัสดิการและรายได้มากกว่า ในส่วนของรายได้ครัวเรือน พบว่า ในปี พ.ศ. 2557 ครัวเรือนเกษตรมีรายได้สุทธิก่อนชำระหนี้ จำนวนเงิน 191,932 บาท โดยในขณะเดียวกัน โดยเป็นรายได้สุทธิจากการทำการเกษตร ร้อยละ 29.73 แสดงให้เห็นว่าแหล่งรายได้สำคัญของครัวเรือนเกษตรไม่ได้มาจากการทำการเกษตร ซึ่งความไม่มั่นคงในอาชีพการใช้แรงงานโดยขาดเทคโนโลยีที่ช่วยในการผลิต และการได้ค่าตอบแทนที่ไม่คุ้มกับการลงทุน ส่งผลให้ครอบครัวเกษตรมีค่านิยมไม่สนับสนุนบุตรหลานทำการเกษตร และบุตรหลานของเกษตรกรก็ไม่สนใจประกอบอาชีพการเกษตร เพราะขาดแรงจูงใจและความมั่นคงทางด้านรายได้



ภาพที่ 4 สัดส่วนการจ้างแรงงานในประเทศไทย พ.ศ. 2538–2558

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (อังกูณ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560)⁷

ในขณะที่แรงงานภาคเกษตรเป็นกลุ่มของผู้สูงวัย และเกิดการไหลออกของแรงงานภาคเกษตรสู่ภาคการผลิตและบริการ คุณภาพของแรงงานที่มีอยู่จึงเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนภาคเกษตร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีแนวโน้มมีการศึกษาสูงขึ้นตามลำดับ โดยพบว่าในปี พ.ศ. 2557 แรงงานภาคเกษตรที่ไม่รู้หนังสือมีอยู่ร้อยละ 5.25 และผู้ที่มีการศึกษาตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนต้นถึงระดับอุดมศึกษา เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 22.4 ในปี พ.ศ. 2544 เป็นร้อยละ 37.72 ในปี พ.ศ. 2557 นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มการผ่านการศึกษานอกระบบการศึกษาปกติเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 8.72 จากที่มีอยู่เดิมในปี 2544 ร้อยละ 2.90 อย่างไรก็ตาม ระดับการศึกษาของแรงงานที่สูงขึ้นนี้เป็นระดับการศึกษาของคนวัยหนุ่มสาวที่พร้อมจะเคลื่อนย้ายออกจากภาคเกษตร

จากสถานการณ์การผลิตทางการเกษตรของประเทศไทย ชี้ให้เห็นว่าความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตรของประเทศไทยยังยึดโยงอยู่กับการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นหลัก เมื่อรัฐบาลประกาศให้มีการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจครั้งใหญ่ โดยมุ่งเน้นสร้างความสามารถในการแข่งขันด้วยการปรับเปลี่ยนจากโครงสร้างเศรษฐกิจเพิ่มมูลค่าหรือระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยประสิทธิภาพ มาสู่โครงสร้างเศรษฐกิจสร้างมูลค่าหรือระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ซึ่งอาศัยความรู้เป็น

⁷ อ่างแล้วในเชิงอรรถที่ 3

รากฐานสำคัญของการสร้างความเจริญเติบโต ภาคเกษตรของไทยจำเป็นต้องมีการปรับโครงสร้างครั้งสำคัญเพื่อให้สามารถรองรับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจใหม่ ซึ่งโครงสร้างของภาคเกษตรที่สำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการ คือ “การเร่งผลิตหรือพัฒนาแรงงานคุณภาพ” หรือ การสร้างคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ในภาค ซึ่งถือเป็นหัวใจที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการเติบโตของภาคเกษตร

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ที่จัดทำบนพื้นฐานของกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579) ที่มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” รวมทั้งให้ความสำคัญกับการยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงภายนอกและภายในประเทศ ได้มีการหยิบยกเรื่องการพัฒนาเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่เรียกว่า “เกษตรกรรุ่นใหม่” มาบรรจุไว้ในยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้ ชูประเด็นคนกลุ่มหนึ่งที่เรียกว่า “เกษตรกรรุ่นใหม่” ขึ้นมาเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญโดยคาดหวังให้กลุ่มคนเหล่านี้ ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นกำลังคนคุณภาพทดแทนแรงงานเกษตรที่มีอยู่เดิม โดยเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเกษตร และขับเคลื่อนภาคเกษตรให้มีความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืนภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจสร้างมูลค่าหรือระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ด้วยการสร้างความรู้ทักษะ การพัฒนาความสามารถ และการสร้างเจตคติใหม่ในการทำการเกษตร รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้เกิดการพัฒนาบนฐานความรู้ ดังนั้น การที่ภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างจริงจัง โดยกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์สำคัญ ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 จึงนับเป็นก้าวสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาคเกษตรที่มุ่งสู่การสร้างอนาคตของภาคเกษตรให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน และเป็นประเด็นท้าทายอย่างยิ่งสำหรับหน่วยงานที่ต้องนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เห็นผล

ผู้ศึกษาในฐานะที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาเกษตรกร เห็นว่าประเด็นด้านการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เป็นประเด็นที่น่าสนใจ ทั้งในเชิงนโยบายและการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ และยังเป็นทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาคเกษตรไม่เฉพาะแต่การพัฒนาในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่ได้มีการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในนานาประเทศด้วย โดยหลายประเทศได้มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน มีการจูงใจและจัดระบบการสนับสนุนที่เป็นรูปธรรม หากได้มีการศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ และนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกรณีดำเนินงานในประเทศไทย จะช่วยให้สามารถกำหนดแนวทางขับเคลื่อนนโยบายด้านการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพจะส่งผลต่อการความสำเร็จในสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

1.2 คำถามและสมมุติฐานของการศึกษา

ประเด็นคำถามการศึกษาในเบื้องต้น คือ เกษตรกรรุ่นใหม่มีความสำคัญต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตรหรือไม่ ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดคำถามหลักของการศึกษา “จะพัฒนาความสามารถของเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันได้อย่างไร”

จากประเด็นคำถามดังกล่าวนำมาสู่การกำหนดสมมุติฐาน ดังนี้ การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันได้ ต้องมีสมรรถนะสอดคล้องต่อเป้าหมายของการสร้างความเข้มแข็งของภาคเกษตร ประกอบด้วย การสร้างความรู้ การสร้างทักษะ และและการสร้างเจตคติที่นำมาสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ และสามารถปฏิบัติและบรรลุได้จริงให้เกิดขึ้นในตัวเกษตรกรรุ่นใหม่

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.3.1 เพื่อศึกษาแนวทางและรูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของไทยและไต้หวัน
- 1.3.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของไทยและไต้หวัน
- 1.3.3 จัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตร

1.4 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตรนี้ กำหนดกลุ่มเป้าหมายโดยมุ่งเฉพาะการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยพิจารณาคัดเลือกตัวอย่างการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของไต้หวัน เนื่องจากไต้หวันมีแนวนโยบายด้านการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกรที่ใกล้เคียงและสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรของประเทศไทย

1.4.2 วิธีการศึกษาและระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษานี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) และให้ความสำคัญกับข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการอธิบายและตีความข้อมูลและแนวคิดด้วยหลักของเหตุและผลเชิงอุปมาน สำหรับการวิเคราะห์ ประมวลผล จะได้จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะสำคัญ 3 ด้าน คือ ด้านเจตคติ ด้านทักษะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และสามารถปฏิบัติและบรรลุเป้าหมายของการสร้างความเข้มแข็งของภาคเกษตร ซึ่งประเด็นหลักในการตอบโจทย์วิจัยครั้งนี้

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา โดยการเก็บรวบรวมและสืบค้นข้อมูลจากจากเอกสาร รายงาน และข้อมูลทางวิชาการ เพื่อใช้ในการกำหนดแนวคิดกรอบการวิเคราะห์ เพื่อการจัดทำแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

1.5 ประโยชน์ของการศึกษา

1.5.1 ผลจากการศึกษานี้จะทำให้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจถึงแนวคิดและการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขัน

1.5.2 ทำให้ได้แนวทางการการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการการดำเนินงานพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ต่อไป

1.6 นิยามศัพท์

เกษตรกรรมรุ่นใหม่ หมายถึง บุคคลทั่วไปหรือเกษตรกรที่มีอายุไม่เกิน 45 ปี และมีความต้องการประกอบอาชีพการเกษตรและพัฒนาความสามารถของตนในอาชีพเกษตรกรรม

ความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตร หมายถึง ความได้เปรียบเชิงแข่งขันสินค้าเกษตรที่เกิดจากการใช้องค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ แทนการเน้นทรัพยากรพื้นฐาน ซึ่งความสามารถในการแข่งขันนี้เกิดขึ้นจากการปรับเทคโนโลยีการบริหารจัดการ และการยกระดับความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในภาคเกษตร ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้มุ่งไปที่ การยกระดับความสามารถของเกษตรกรรมรุ่นใหม่

ความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกร หมายถึง ความสามารถที่จะผลิตผลิตภัณฑ์ และให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่ากับหรือดีกว่าคู่แข่ง โดยมีตัวชี้วัดความสำเร็จคือ ผลกำไร ความสามารถในการแข่งขันจะเกิดความยั่งยืนได้เกษตรกรจะต้องสามารถ การสร้างมูลค่าให้แก่สินค้าที่ตนผลิตขึ้น โดยใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ มาเป็นทุนในการผลิต แทนการผลิตโดยเน้นแรงงาน ทุนและปัจจัยการผลิตแบบเดิม

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานที่ให้เกษตรกรรมรุ่นใหม่เกิดการเพิ่มความรู้ และทักษะ มีเจตคติ ที่เหมาะสมกับอาชีพที่รับผิดชอบ โดยการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่นี้ ควรต้องเป็นไปเพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพในงาน และเพิ่มศักยภาพในตัวตนเพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวสภาพแวดล้อม

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎี

2.1.1 แนวคิดเรื่องเกษตรกรรุ่นใหม่

2.1.1.1 ความหมายของเกษตรกรรุ่นใหม่

คำว่า “เกษตรกรรุ่นใหม่” เป็นคำที่เกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐบาลและส่วนราชการรวมทั้งภาคเอกชน นำมาใช้เพื่อเรียกเกษตรกรที่เข้ารับการอบรมภายใต้หลักสูตรและโครงการต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างและเปิดโอกาสให้คนเข้าสู่อาชีพการเกษตร หรือพัฒนาทักษะอาชีพการเกษตรที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้น “คำว่าเกษตรกรรุ่นใหม่” จึงมีความหมายแตกต่างกันออกไป ตามจุดมุ่งหมายของแต่ละหน่วยงาน ได้แก่

สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม⁸ ให้ความหมายของเกษตรกรรุ่นใหม่ หมายถึง บุคคลทั่วไป นักเรียนหรือนักศึกษาระดับปวช./ปวส. และเกษตรกรที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปี ถึง 45 ปี ที่สนใจเข้าร่วมโครงการเพื่อพัฒนาเป็นเกษตรกรที่ทำการเกษตรโดยใช้ความรู้ความสามารถสามารถพัฒนาตนเองสู่การเป็นผู้นำในชุมชน เพื่อการพัฒนาภาคเกษตรอย่างยั่งยืนในอนาคต

กรมส่งเสริมการเกษตร⁹ ให้ความหมายของเกษตรกรรุ่นใหม่ ตามโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เป็น Young Smart Farmer (เกษตรกรมืออาชีพ) ว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 17-45 ปี ที่เริ่มต้นทำเกษตรไม่เกิน 3 ปี สำหรับผู้เลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชระยะสั้น และไม่เกิน 10 ปี สำหรับพืชยืนต้น ที่มีความต้องการพัฒนาตนเองสู่การเป็นเกษตรกรมืออาชีพ¹⁰

สำหรับในภาคเอกชนที่มีการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องในการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เข้าสู่อาชีพการเกษตร ได้แก่ โครงการทายาทเกษตรกร คำว่าเกษตรกรรุ่นใหม่ หมายถึง บุตรหลานเกษตรกรหรือ ประชาชนทั่วไป อายุระหว่าง 20 ถึง 35 ปี มีความมุ่งมั่นที่จะทำเกษตรกรรมยั่งยืนและต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีที่ดินทำการเกษตรแล้วตั้งแต่ 200 ตารางวาขึ้น¹¹

พิมพ์เขียวและแผนปฏิบัติการ Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน กล่าวถึงคำว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ ว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Farmers)

⁸ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, หลักสูตรการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่, [ออนไลน์], 2560, แหล่งที่มา: <http://www.alro-newfarmers.com/curriculumnewfarmer.html>.

⁹ กรมส่งเสริมการเกษตร, คู่มือโครงการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็น Young Smart Farmer, (2560, เอกสารอัดสำเนา).

¹⁰ เรื่องเดียวกัน.

¹¹ มูลนิธิอาจารย์จำเนียร สารนารถ, โครงการทายาทเกษตรกรมืออาชีพ รุ่นที่ 3, (2560, เอกสารอัดสำเนา).

คือ คนรุ่นใหม่จากต่างสาขาอาชีพที่ต้องการทำธุรกิจเกษตร (เกษตรกรหน้าใหม่) ซึ่งกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ และพร้อมที่จะเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่จะส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงจากการเกษตรแบบดั้งเดิม (Traditional Farmers) สู่การเกษตรสมัยใหม่ที่ เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farmers)¹² การกำหนดนิยามแผนขับเคลื่อน Thailand 4.0 นี้ให้ความสำคัญกับทักษะที่มีอยู่เดิมของเกษตรกรรุ่นใหม่ กับการต่อยอดทักษะใหม่เพื่อให้เป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญของภาคเกษตรใหม่

จากนิยามที่ใช้ในการกำหนดคุณสมบัติของ เกษตรกรรุ่นใหม่ของหน่วยงานหลัก ๆ ที่มีการดำเนินการด้านการส่งเสริมและพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้เข้าสู่ภาคเกษตรมากขึ้นนี้ สามารถกำหนดลักษณะที่สำคัญได้ ดังนี้ คือ

1) ความหมายในเชิงของอายุ พบว่า มีการกำหนดอายุช่วงตั้งแต่ 17 ปี จนถึง 45 ปี

2) ความหมายในเชิงของทักษะอาชีพ พบว่ามีการกำหนดขอบเขตของทักษะ ทั้งในระดับสนใจเข้าสู่อาชีพ เริ่มต้นเข้าสู่อาชีพ และอยู่ในอาชีพแล้ว

3) การกำหนดความหมายที่แสดงถึงความมุ่งมั่นในอาชีพเกษตรซึ่งเป็นไปตามเป้าประสงค์ของโครงการที่แต่ละหน่วยงานให้การสนับสนุนในการดำเนินการ

ดังนั้น หากพิจารณาถึงความหมายเชิงอายุ และทักษะของเกษตรกรรุ่นใหม่ตามนิยามข้างต้นแล้ว เพื่อให้การศึกษาครั้งนี้มีกรอบการศึกษาที่ชัดเจนและครอบคลุมสรุปความหมายของเกษตรกรรุ่นใหม่ หมายถึง บุคคลทั่วไปหรือเกษตรกรที่มีอายุไม่เกิน 45 ปี และมีความต้องการประกอบอาชีพการเกษตรและพัฒนาความสามารถของตนในอาชีพเกษตรกรรม

2.1.1.2 เกษตรกรรุ่นใหม่ตามโมเดลการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ Thailand 4.0

พิมพ์เขียวและแผนปฏิบัติการขับเคลื่อน Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน¹³ จัดทำขึ้นเพื่อเป็นข้อเสนอแนวทางการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โมเดลการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ Thailand 4.0 นี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อนำประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง กับดักความเหลื่อมล้ำ และกับดักความไม่สมดุล พร้อม ๆ กับเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ ประเทศในโลกที่หนึ่ง ที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในบริบทของการปฏิวัติอุตสาหกรรมยุคที่ 4 อย่างเป็นรูปธรรม

โดยในภาคเกษตร มุ่งสร้างฐานเศรษฐกิจที่มั่นคงจากความหลากหลายทางชีวภาพและเทคโนโลยีชีวภาพที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของผลิตผลการเกษตรและอาหารระดับพรีเมียม เป็นผู้ส่งออกเทคโนโลยีด้านการเกษตร เมล็ดพันธุ์ วัคซีนผลที่เกิดขึ้นคือ เกษตรกรจะเป็นเกษตรกร 4.0 คือ เป็นเกษตรกรที่หลุดพ้นจากกับดักความยากจน โดยผันตัวเองจากเกษตรกรผู้ผลิตมาเป็น ผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farmers) ที่มีการบริหารจัดการที่ดี มีต้นทุนการผลิตต่ำ สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตรจากการแปรรูป

¹² พิมพ์เขียวและแผนปฏิบัติการขับเคลื่อน Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน. (2559, เอกสารอัดสำเนา).

¹³ เรื่องเดียวกัน

การนำพาเกษตรกรไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้ ภาคเกษตรต้องเปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจที่เน้นการเพิ่มมูลค่ามาเป็น “ระบบเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า” (Value-Based Economy) ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ที่จะทำให้ภาคเกษตรมีความสามารถในการแข่งขันได้จริง

แนวคิดดังกล่าวนี้ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลง 2 เรื่อง คือ

1) ภาคเกษตรต้องปรับโครงสร้างภาคเกษตรทั้งระบบ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้น มีรายได้ที่มั่นคง โดยให้มีการดำเนินการทั้งระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว โดยรวมแล้วไม่เกิน 5 ปี โดย

1.1) ในระยะสั้นมุ่งที่การเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มความสามารถในการบริหารจัดการ

1.2) ระยะปานกลาง ดำเนินการปฏิรูปสหกรณ์ขนาดใหญ่ จัดตั้งกองทุนเพื่อยกระดับขีดความสามารถภาคเกษตร และกองทุนเพื่อสร้างผู้ประกอบการภาคเกษตรในพื้นที่ กลไกการรักษาเสถียรภาพราคาพืชผลเกษตร พัฒนาการความรู้และการบริหารจัดการ ประกอบด้วยการจัดตั้ง Smart Farmer Academy เพื่อเป็นศูนย์ฝึกอบรมด้านเทคโนโลยี การบริหารจัดการ ตลอดจนเรื่องความปลอดภัยและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ยกยกระดับมาตรฐานผลิตภาพและนวัตกรรมในภาคเกษตร และการส่งเสริมผู้ประกอบการและธุรกิจทางด้านเกษตร อาทิ การส่งเสริม Startup ภาคเกษตร การพัฒนาคลัสเตอร์ภาคบริการด้านเกษตร เป็นต้น

1.3) ส่วนระยะยาว ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร การพัฒนาเกษตรดิจิทัล อาทิ Big Data ทางภาคเกษตร Cloud Services สำหรับภาคเกษตร Precision Technologies และ IoT ภาคเกษตร และการปฏิรูปตลอดสายจากห่วงโซ่การผลิตถึงห่วงโซ่ผู้บริโภค และพัฒนาเทคโนโลยีและการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ เงินทุนระยะสั้นระยะยาวรวมทั้งการปรับระบบมาตรฐานการเกษตรเพื่อรองรับการเกษตรสมัยใหม่

2) เกษตรต้องเปลี่ยนตัวเองจากผู้ผลิตมาเป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farmers)

“เกษตรกรที่ทันสมัย” หมายถึง เกษตรกรที่ใช้ “การตลาด” นำ “การผลิต” มีจิตวิญญาณของการเป็นผู้ประกอบการ รู้จักใช้การบริหารจัดการและเทคโนโลยี ทั้งในการผลิต การแปรรูป และบริการ มาสร้างเป็นโมเดลธุรกิจทางการเกษตรสมัยใหม่ มีความเป็นผู้นำรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและให้ความสำคัญกับความยั่งยืนของระบบนิเวศน์เพื่อการพัฒนา

โมเดลการพัฒนาที่ กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะพัฒนาให้เป็นเกษตรกรที่ทันสมัยเป็น Smart Farmers อยู่ชัดเจน 3 กลุ่ม คือ

1) เกษตรกรพันธุ์ใหม่ (New Breeds) สร้างคนรุ่นใหม่ที่จะไปเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชน ต้องขยายโมเดลไปยังสถานศึกษาต่าง ๆ เพื่อให้มีคนรุ่นใหม่มากพอที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัย ประเด็นท้าทายของคนกลุ่มนี้ คือ ความด้อยประสบการณ์ ส่วนใหญ่มักมีปัญหาด้านเงินทุน ดังนั้นต้องใช้ ระยะเวลาในการพัฒนา

2) เกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Farmers) คนรุ่นใหม่จากต่างสาขาอาชีพ ที่ต้องการทำธุรกิจเกษตร (เกษตรกรหน้าใหม่) สามารถดำเนินการได้ในแทบทุกจังหวัด คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่

จะอยู่ในอำเภอเมืองซึ่งมีความพร้อมอยู่แล้วในระดับหนึ่ง การดำเนินการพร้อมกันในหลายจังหวัดจะเกิดผลกระทบ (Impact) ได้

3) เกษตรกรปัจจุบัน (Existing Farmers) ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ขับเคลื่อนยากมากเพราะอายุมาก ไม่มีกำลังและไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง โดยการพัฒนาเกษตรกรต้องให้มีการขับเคลื่อนการพัฒนาโดยจะใช้แนวทางคู่ขนาน คือ

1) พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีกระจายอยู่ในเกือบทุกจังหวัดให้เป็น Smart Farmers

2) พัฒนาเกษตรกรพันธุ์ใหม่ และทำการจับคู่เกษตรกรรุ่นใหม่กับเกษตรกรปัจจุบันที่มีความพร้อมและผ่านการคัดเลือก

เกษตรกรรุ่นใหม่ ถือว่าเป็นตัวจักรสำคัญของการพัฒนาภาคเกษตรไปสู่ความสามารถในการแข่งขันได้จริงบนฐานความรู้และนวัตกรรม เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความพร้อมและประสบการณ์

พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ไปสู่การเป็นเกษตรกรสมัยใหม่ ให้มีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมสมัยใหม่แล้ว จำเป็นต้องมีการสร้างระบบนิเวศน์เพื่อการพัฒนาที่เหมาะสมด้วย ได้แก่

1) การศึกษาและการฝึกอบรม พัฒนาองค์ความรู้ทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อการปรับเปลี่ยนความคิด ทักษะ และพฤติกรรมให้เป็นผู้ประกอบการเกษตรสมัยใหม่

2) การเข้าถึงแหล่งเงินทุน ประกอบไปด้วย การตั้งกองทุนระหว่างการศึกษา กองทุนกู้ยืมเพื่อการพัฒนา Smart Farmer กองทุนระหว่างผู้ประกอบการอาชีพ ในลักษณะต่าง ๆ

3) การพัฒนาฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศทางการเกษตร (Big Data) ประกอบไปด้วย ศูนย์ข้อมูลสถานะการตลาดและการค้า ศูนย์ข้อมูลประมาณการผลิตสินค้าเกษตร ศูนย์ข้อมูลด้านความเหมาะสมของพื้นที่ผลิต ศูนย์ข้อมูลบัญชีรายชื่อ Smart Farmers และผู้ประกอบการด้านต่าง ๆ ศูนย์ข้อมูลบัญชีรายชื่อหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่ให้บริการสนับสนุนข้อมูลขั้นตอนด้านต่าง ๆ ตลอดห่วงโซ่ ระบบบริหารจัดการความรู้ด้านการเกษตร

4) การเชื่อมโยงห่วงโซ่ผู้ผลิตสู่ห่วงโซ่ผู้บริโภคสมัยใหม่ที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

5) การสร้างเครือข่ายพันธมิตร ประกอบไปด้วย พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการแบ่งปันข้อมูลและความรู้ พัฒนาระบบสหกรณ์แบบใหม่ที่เป็น Marketing Arms ให้กับเกษตรกร พัฒนาระบบการเงินและบัญชีสหกรณ์ สนับสนุน Smart Farmers ให้เป็นผู้บริหาร

โดยสรุปแล้ว โมเดลการพัฒนาประเทศ สู่ Thailand 4.0 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงประเทศสู่การเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูงด้วยการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเกษตรกรที่ชัดเจน ให้เป็นเกษตรกรสมัยใหม่ และกำหนดกลุ่มเป้าหมายหลักที่ใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรคือ “เกษตรกรรุ่นใหม่” โดยมองว่าเป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีประสบการณ์จากหลากหลาย

อาชีพ มีศักยภาพและมีความพร้อมในการพัฒนาและเห็นผลได้ก่อน รวมทั้งกำหนดให้มีการจัดระบบนิเวศน์การพัฒนาที่ประกอบด้วย การการศึกษา อบรม เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญด้านเจตคติ ทักษะ และพฤติกรรมให้เป็นผู้ประกอบการสมัยใหม่ รวมทั้งการวางระบบทุน การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศขนาดใหญ่ การเชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิตด้วยระบบสมัยใหม่ และการสร้างโครงข่ายพันธมิตรเพื่อการแบ่งปันและการสร้างความสามารถในการบริหารจัดการในฐานะผู้ประกอบการเกษตรสมัยใหม่

2.1.2 แนวคิดเรื่องทรัพยากรมนุษย์

2.1.2.1 ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนากำลังคน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ มีผู้ให้ความหมายไว้ค่อนข้างหลากหลาย แต่ความหมายที่เข้าใจง่ายและพบเห็นกันได้ทั่วไปนั้น หมายถึง กระบวนการดำเนินงานที่ส่งเสริมให้บุคลากรเพิ่มความรู้ และทักษะ มีเจตคติการทำงานที่เหมาะสมกับงานที่รับผิดชอบ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น ต้องเป็นไปเพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพในงาน และเพิ่มศักยภาพในคน ให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวสภาพแวดล้อมขององค์กร

1) ความรู้ (knowledge) คือ ความรู้เฉพาะในเรื่องที่ต้องรู้ เป็นความรู้ที่เป็นสาระสำคัญ สอดคล้องกับงานที่รับผิดชอบ

2) ทักษะ (skill) คือ สิ่งที่ต้องการให้ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะที่เกิดขึ้นนั้นมาจากพื้นฐานทางความรู้ และสามารถปฏิบัติได้อย่างแคล่วคล่องว่องไว

3) เจตคติ (attitude) เป็นแรงจูงใจหรือแรงขับภายในซึ่งทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมายหรือมุ่งสู่ความสำเร็จ

2.1.2.2 แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคเศรษฐกิจที่เน้นองค์ความรู้

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ดังกล่าวนี้ ให้ความสำคัญกับมนุษย์ ในฐานะที่เป็นทุนหรือสินทรัพย์ที่มีคุณค่า เพื่อให้เป็นพลังสำคัญในการเพิ่มผลผลิตภาพของแรงงาน และสร้างความมั่นคงให้กับองค์กร ซึ่งการพัฒนาทุนมนุษย์ทำได้ 2 แนวทาง โดยแนวทางแรก คือ การสร้างหรือการจัดหาทุนมนุษย์ที่มีความรู้ที่ประโยชน์ และแนวทางที่สอง คือ การใช้ความรู้เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับองค์กร ซึ่งสามารถกระทำได้ตามกระบวนการ ดังนี้¹⁴

1) การสร้างและการจัดหาเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ เพื่อให้ ได้มาซึ่งความรู้ ความสามารถ ทักษะ และสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการบรรลุพันธกิจและเป้าหมายขององค์กร องค์กรอาจหาความรู้ที่ต้องการได้จาก 2 แหล่งหลัก ๆ คือ การจัดหาและจัดจ้างเข้ามา และการพัฒนาความรู้ ทักษะ และสมรรถนะ

2) การจัดระบบความรู้ มีจุดประสงค์เพื่อให้ความรู้ที่กระจัดกระจายอยู่ในองค์กร หรืออยู่ในสมองของผู้ปฏิบัติงานมีความชัดเจน มีการถ่ายทอดความรู้จากระดับตัวบุคคล และความรู้ในการทำงานที่ผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนสร้างสมไว้ไปสู่ระดับขององค์กร ซึ่งหมายถึง องค์กร

¹⁴ จิตติมา อัครธิตพิงศ์, เอกสารประกอบการสอน รหัส 3563404 วิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ Human Resource Development, (สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2556).

ต้องพยายามสร้างสภาพแวดล้อมให้ผู้ปฏิบัติงานได้ใช้ความรู้ที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ในการทำงานให้มากที่สุด และช่วยให้ทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรมีโอกาสในการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

3) การกระจายจ่ายแจกความรู้ในองค์กร เพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์ทุกคนในองค์กรได้เข้าถึงและใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์

4) การใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ในการบริหารงาน (Use) ความรู้จะไม่เกิดประโยชน์ หากไม่นำไปแก้ปัญหาขององค์กรหรือสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้องค์กรพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน องค์กรจะต้องสร้างระบบที่กระตุ้นให้ คนนำความรู้ไปใช้เช่นเดียวกับทรัพย์สินอื่น ๆ ที่องค์กรต้องไปใช้ประโยชน์ให้เต็มที่

2.1.2.3 ประเภทของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท

1) การปฐมนิเทศ เป็นกิจกรรมการแนะนำบุคลากรขององค์กร ที่เข้ามาปฏิบัติงานใหม่ให้รู้จักโครงการ ลักษณะงาน ผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน เพื่อช่วยให้บุคลากรใหม่สามารถปรับตัวเข้ากับงานและกลุ่มบุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรได้ โดยให้รู้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน และมีทัศนคติมาตรฐาน ค่านิยม และรูปแบบพฤติกรรมตามความคาดหวังขององค์กร

2) การศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการให้การศึกษาเป็นการจัดให้บุคลากรได้มีการเรียนรู้เพื่อเตรียมการสำหรับอนาคต การศึกษาจึงสัมพันธ์กับการพัฒนาอาชีพ และเป็นสิ่งที่ริเริ่มโดยบุคคล โดยมีทั้งเพื่อให้ได้พื้นฐานที่จำเป็นในงาน เพื่อเพิ่มการเป็นวิชาชีพ และการศึกษาต่อเนื่อง

3) การฝึกอบรม เป็นกระบวนการที่จัดทำขึ้นอย่างมีระบบเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติของบุคลากร ให้สามารถปฏิบัติงานให้ดีขึ้น นำไปสู่การเพิ่มผลผลิตและก่อให้เกิดผลสำเร็จ บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร นอกจากนั้นการฝึกอบรมยังเป็นที่เสริมสร้างทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงาน เพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา ตลอดจนพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถตอบสนองความต้องการขององค์กรทั้งในปัจจุบันและอนาคต

4) การพัฒนา แยกออกเป็น

4.1) การพัฒนาปัจเจกบุคคล เป็นการเสริมเติมเต็มในสิ่งที่ขาดเฉพาะบุคคล เช่น การพัฒนาการทำงานเป็นทีม การพัฒนาจิตสำนึกของการอยู่ร่วมกันการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล การพัฒนาความเป็นผู้นำ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาประเภทปัจเจกบุคคล จะเป็นการพัฒนาที่องค์กรเป็นผู้ดำเนินการเพื่อให้บุคลากรเกิด ความมั่นใจ และช่วยให้เกิดสิ่งใหม่กับองค์กรโดยผ่านการเรียนรู้ เป็นการเพิ่มโอกาสให้กับแต่ละบุคคลในองค์กรได้เติบโต ทำให้บุคลากรปฏิบัติงานได้ประสิทธิภาพสูงขึ้น

4.2) การพัฒนาสายอาชีพ เป็นการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทัศนคติของบุคลากรให้ดำเนินไปตามที่องค์กรต้องการ ช่วยเหลือบุคลากรเติบโตก้าวหน้าในอาชีพที่ปฏิบัติอยู่

เป็นการแสดงให้เห็นบุคลากรมองเห็นเส้นทางความก้าวหน้าของอาชีพ ผลประโยชน์ตอบแทนที่พึงจะได้รับจากการปฏิบัติงาน โอกาสที่จะได้เพิ่มพูนความรู้ ได้รับประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง

4.3) การพัฒนาองค์การ เป็นสิ่งที่มีผลต่อเนื่องมาจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนาปัจเจกบุคคล และการพัฒนาสายอาชีพ การพัฒนาองค์การจึงมุ่งที่การ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การทั้งหมดอย่างเป็นระบบ การพัฒนาองค์การต้องอาศัยกระบวนการการเรียนรู้จากประสบการณ์ เน้นการกำหนดเป้าหมายและแผนปฏิบัติการที่มุ่งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทักษะ การปฏิบัติงานของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ขององค์การ

4.4) การพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย การพัฒนาเพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานให้กับตนเอง การพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง องค์การ และผู้อื่น เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม องค์การจึงต้องทำหน้าที่สนับสนุนให้บุคคลได้มีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถมีความรู้ความสามารถและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยการจัดให้มีช่องทางของการสื่อสารความรู้ และการฝึกฝนด้วยตนเองอย่างเหมาะสม และบุคคลสามารถเข้าถึงได้ง่าย จะช่วยให้บุคคลมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ

2.1.2.4 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การรับรู้ความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตั้งแต่เกิดจนตายจากวิธีการเรียนรู้ที่มีระบบหรือไม่ระบบ โดยตั้งใจหรือโดยบังเอิญ ทั้งนี้สามารถทำให้บุคคลนั้นเกิดการพัฒนาพฤติกรรมและพัฒนาตนเองขึ้นได้ ความหมายดังกล่าวไม่ใช่เพียงแต่เป็นการศึกษาผู้ใหญ่ แต่ครอบคลุมการเรียนรู้ทุกรูปแบบตลอดช่วงชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเครื่องมือหนึ่งของการพัฒนาบุคคลที่ใช้ได้ครอบคลุมทุกประเภทการพัฒนาบุคลากร ที่ช่วยให้บุคคลและองค์กรสามารถปรับตัว มีทักษะ เพื่อรับมือกับความท้าทายความจำเป็นใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มศักยภาพ และการสร้างให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ จะทำให้องค์กรหรือสังคมนั้นเกิดการเรียนรู้ โดยต้องมียุคประกอบ ดังนี้

1) ให้ทุกส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดและตัดสินใจในกิจกรรม เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งของบุคคลและองค์กรเพื่อให้เกิดพลังเข้มแข็ง อันเป็นรากฐานที่มั่นคงในการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีความยั่งยืน

2) ต้องครอบคลุมบุคคลทุกระดับ เพราะทุกคนล้วนมี ศักยภาพอยู่ในตนด้วยกันทั้งสิ้น แต่ละคนจะต้องภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนมี ในสิ่งที่ตนเป็น และต้องรู้จักเปิดใจ ใฝ่เรียนรู้ในสิ่งที่ตนยังไม่รู้ ต้องกล้าเปิดเผยในสิ่งที่ตนต้องการจะรู้ กล้าขอความช่วยเหลือ ในขณะเดียวกันก็ต้องใจกว้างที่จะเป็นผู้ให้ พร้อมที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนครอบคลุมในเรื่องการเรียนรู้ของบุคคลที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3) ต้องสนับสนุนให้ทุกที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่รอบตัว โดยเน้นวิธีการถ่ายทอดเชิงปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

4) มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น ไม่ซ้ำซากจำเจ และสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยระบบที่เข้าถึง

5) การเรียนรู้ที่ยั่งยืนนั้นต้องมีองค์ประกอบ ได้แก่ มีการรับรู้การแสวงหาและการรับข้อมูลผ่านประสาทสัมผัส คือ ตา หู จมูก ลิ้น และการสัมผัส มีการบูรณาการความรู้ และมีการประยุกต์ใช้ คือ การนำความรู้ไปใช้ใน การแก้ปัญหาในการทำงานและการดำรงชีวิตประจำวัน

จากการศึกษาแนวความคิดเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้ จะครอบคลุมกระบวนการดำเนินงานที่ให้เกษตรกร เกิดการเพิ่มความรู้ และทักษะ มีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับอาชีพที่รับผิดชอบ โดยการพัฒนาควรต้องเป็นไปเพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพในงาน และเพิ่มศักยภาพในตัวตนเพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวสภาพแวดล้อมขององค์กร การพัฒนา มนุษย์ยุคเศรษฐกิจที่เน้นองค์ความรู้ ทำได้โดยการสร้างหรือการจัดการหาเกษตรกรที่มีความรู้ที่เป็นประโยชน์ และการใช้ความรู้เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับองค์กร โดยการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่สามารถดำเนินการได้ทั้ง การจัดการปฐมนิเทศ การให้การศึกษา และการพัฒนา ทั้งที่เป็นรายบุคคลเฉพาะ การพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนทักษะอาชีพ และการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเอง ทั้งนี้การพัฒนามนุษย์จะเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเครื่องมือหนึ่ง ที่สนับสนุนให้เกษตรกรรุ่นใหม่สามารถปรับตัว มีทักษะ เพื่อรับมือกับความท้าทาย ความจำเป็นใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มศักยภาพ

2.1.3 แนวคิดเรื่องการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

ความสามารถในการแข่งขัน หมายถึง ความได้เปรียบเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่ง โดยวัดความสามารถจากผลิตภาพ (Productivity) ที่เป็นมูลค่าของสินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นต่อ หน่วยของแรงงานและทุน ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณภาพและคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งประสิทธิภาพในการใช้ปัจจัยการผลิตเหล่านั้นด้วย ผลิตภาพเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดมาตรฐานความเป็นอยู่ของประเทศในระยะยาว ผลิตภาพที่นำมาใช้วัดความสามารถในการแข่งขันประกอบด้วย ผลิตภาพของ ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Productivity) จะเป็นตัวกำหนดอัตราค่าจ้าง ในขณะที่ผลิตภาพของทุน (Capital Productivity) จะเป็นปัจจัยกำหนดผลตอบแทนที่จะกลับสู่ผู้ลงทุน¹⁵ ทั้งนี้ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันมีวัตถุประสงค์ในภาพรวมเพื่อยกระดับความเป็นอยู่และ สวัสดิการของ

¹⁵ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ทิศทางการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในระดับสากลเพื่อเผชิญความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์, ใน เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี 2545 เรื่องเผชิญความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์ จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ วันที่ 14-15 ธันวาคม 2545 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=3671&filename=economic_develop [20 กรกฎาคม 2560].

ประชาชนให้ดีขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนครอบคลุมถึงสิทธิเสรีภาพที่ประชาชนพึงได้รับเป็นสำคัญด้วย¹⁶

ในระดับผู้ประกอบการความสามารถในการแข่งขัน หมายถึง ความสามารถที่จะผลิตผลิตภัณฑ์และให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่ากับหรือดีกว่าคู่แข่ง ตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ ผลกำไร ดังนั้น ผลิตภาพจึงขึ้นอยู่กับทั้งราคาของสินค้าและบริการที่จะขายได้ และประสิทธิภาพในการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ใช้แนวคิด M.E. Porter ในการแบ่งลำดับการพัฒนาของระบบเศรษฐกิจ ออกเป็นออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่¹⁷

1) เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยปัจจัยการผลิตเป็นหลัก (Factor-Driven Economy) เป็นระบบ เศรษฐกิจที่ภาคการผลิตและบริการพึ่งปัจจัยการผลิตขั้นพื้นฐาน เช่น ค่าจ้างแรงงาน ความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น เป็นปัจจัยที่สร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ในขณะที่ภาคการผลิตและบริการจะมีลักษณะเป็นผู้รับจ้างผลิตสินค้าที่ออกแบบโดยประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือเป็นฐานการผลิตให้กับประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงทำให้พึ่งพาเทคโนโลยี/องค์ความรู้จากต่างประเทศและตลาดส่งออกเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจในขั้นนี้ จะแข่งขันกันด้วยราคามากกว่าคุณภาพ การผลิตในห่วงโซ่มูลค่าจะจำกัดอยู่ที่ช่วงการผลิตที่ใช้แรงงานมาก และมีมูลค่าเพิ่มต่ำ ระบบเศรษฐกิจจึงอ่อนไหวต่อความผันผวนของระบบเศรษฐกิจโลก

2) ระบบเศรษฐกิจขับเคลื่อนโดยการลงทุน (Investment-Driven Economy) เป็นระบบเศรษฐกิจที่เน้นการผลิตสินค้าและบริการที่มีมาตรฐานเป็นปัจจัยในการสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขัน (Competitive Advantage) สินค้าและบริการที่ผลิตส่วนใหญ่จะสลับซับซ้อนมากขึ้น แต่เทคโนโลยีการผลิตและการออกแบบยังต้องพึ่งพิงต่างประเทศ ผ่านการซื้อ การร่วมทุน การลงทุนจากต่างประเทศ และการลอกเลียนแบบ แต่การผลิตในระบบ เศรษฐกิจขั้นนี้มีความสามารถในการพัฒนาปรับปรุงเทคโนโลยี ทำให้ระดับศักยภาพในการแข่งขันในห่วงโซ่มูลค่ามากขึ้น และสภาพแวดล้อมทางธุรกิจโดยรวมจะก่อให้เกิดการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและวิธีการผลิตที่ทันสมัย แต่ยังคงเป็นผู้ผลิตรับจ้างอยู่ อย่างไรก็ตาม ยังคงต้องพึ่งพาการส่งออกเป็นหลัก จึงทำให้ระบบเศรษฐกิจอ่อนไหวต่อการ เปลี่ยนแปลงจากภายนอกสูง

3) ระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยนวัตกรรม (Innovation-Driven Economy) เป็นระบบการผลิตและให้บริการที่เน้นการคิดค้นสินค้าและบริการใหม่ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยระดับโลก การใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน สภาพแวดล้อมทางธุรกิจโดยรวมเกิดขึ้นจากความเข้มแข็งของหน่วยธุรกิจทุกพื้นที่ในประเทศ มีความเข้มแข็งของเครือข่ายวิสาหกิจ โครงสร้างของสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและแรงจูงใจในการสร้างนวัตกรรมในประเทศมีสูง ระบบการผลิตจะแข่งขันกันโดยใช้กลยุทธ์การสร้างแตกต่างและคุณค่าที่เป็นเอกลักษณ์มากกว่า

¹⁶ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพความสามารถในการแข่งขันประเทศไทยในระยะยาว, [ออนไลน์], 2554, แหล่งที่มา: http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3757 [27 กรกฎาคม 2560].

¹⁷ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 14

ในอดีตความสามารถในการแข่งขันจะพิจารณาจากความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) คือ มองว่าความสามารถในการแข่งขันเกิดจากการ ได้เปรียบทางด้านปัจจัยที่เป็นทุน แต่ปัจจุบันมุ่งเน้นความได้เปรียบเชิงแข่งขัน (Competitive Advantage) เป็นการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่เกิดจากการใช้องค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ แทนการเน้นทรัพยากรพื้นฐานเพื่อให้เกิดการสร้างมูลค่า (Value Creation) แทนการเพิ่มมูลค่า (Value Added) ทั้งนี้ การปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจไปสู่ระบบเศรษฐกิจการสร้างมูลค่า จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนใน 2 เรื่องสำคัญ คือ การปรับเทคโนโลยีการบริหารจัดการ และการยกระดับขีดความสามารถด้านกำลังคนและคุณภาพคน¹⁸

ในส่วนของการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์นี้ สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ¹⁹ ให้ข้อเสนอการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันบนฐานความรู้และนวัตกรรมโดย ดังนี้

1) การกำหนดนโยบายและแผนทางด้านแรงงานที่ชัดเจนและสอดคล้อง กับความต้องการเพื่อรองรับปัญหาการว่างงาน การอพยพแรงงาน ซึ่งการแข่งขันภายใต้เศรษฐกิจเน้นฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) นี้ ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความสามารถในการแข่งขัน โดย

1.1) กระตุ้นให้ผู้ประกอบการ แรงงาน และสถาบันการศึกษาวางแผน ร่วมกันในการผลิตแรงงานที่มีทักษะฝีมือตามความต้องการในจำนวนที่พอเพียงสำหรับอุตสาหกรรมหลัก รวมทั้งฝึกอบรมกำลังแรงงานให้มีความรู้และทักษะให้สามารถรองรับการจ้างงานในปัจจุบันและมีศักยภาพที่จะปรับเปลี่ยนตามเทคโนโลยีในอนาคต

1.2) ต้องมีกระบวนการพัฒนาแรงงานดังกล่าวให้สามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองได้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

1.3) สร้างโอกาสให้แก่ประชากรวัยหนุ่มสาวได้รับการจ้างงาน โดยใช้กลยุทธ์การพัฒนาและการจ้างงานที่เน้นการให้การศึกษา การถ่ายทอดประสบการณ์ และข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานที่สำคัญ

2) การศึกษา เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาทางสังคม เพราะช่วยให้การดำเนินธุรกิจบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ การศึกษา การเพิ่มทักษะ และการฝึกอบรมจึงเป็นปัจจัยหลักในการสร้างโอกาสในการแข่งขัน ซึ่งภาครัฐต้องเข้ามาแทรกแซงเพื่อให้เกิดความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยพัฒนาการเรียนรู้และเพิ่มทักษะผ่านการศึกษาทั้งในและนอกระบบ ทั้งนี้ เนื้อหาจะครอบคลุมทักษะที่ต้องการทั้งในปัจจุบันและอนาคต วิธีการจะรวมถึงการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในวงกว้าง การฝึกงาน การศึกษาทางไกล และการฝึกอบรมตามความต้องการของธุรกิจ ซึ่งจะต้องดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะในระดับสูงของกำลังแรงงาน

¹⁸ สุวิทย์ เมษินทรีย์, โลกเปลี่ยน ไทยปรับ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, 2556).

¹⁹ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 13

3) การสนับสนุนนโยบายการลงทุนที่ก่อให้เกิดผลิตภาพที่สูงขึ้น ซึ่งจะต้องมีการ ทบทวนและปรับปรุงนโยบายส่งเสริมการลงทุน ให้สามารถเอื้อประโยชน์ต่อการสร้างให้เกิดการ พัฒนาผลิตภาพในทุกด้านอย่างเต็มที่ กระตุ้นธุรกิจให้มีการลงทุนที่เหมาะสม โดยใช้ประโยชน์จาก เทคโนโลยีใหม่ ๆ และมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพ

4) การเสริมสร้างศักยภาพด้านบริการโครงสร้างพื้นฐาน โดยการกำหนดกลยุทธ์ ด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งด้านกายภาพ สังคม และการใช้เทคโนโลยีข้อมูล ข่าวสาร และการสื่อสาร (Information and Communication Technology : ICT) ในการสร้าง เศรษฐกิจข่าวสาร (Information Economy) รวมทั้ง สนับสนุนภาคธุรกิจให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และลดต้นทุนทางการผลิตการจัดการเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัยได้อย่างทั่วถึง และความสามารถ ในการใช้ประโยชน์จากเครื่องมือและอุปกรณ์ดังกล่าว

5) การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในภาค ธุรกิจได้อย่างเต็มที่ โดยการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างความต้องการงานวิจัยและพัฒนาของภาค ธุรกิจ และการสนับสนุนทางวิชาการ การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ ให้ความสำคัญกับขอบเขตการวิจัยและพัฒนาทั้งในธุรกิจเดียวกัน และระหว่างสาขาต่าง ๆ เพื่อ สนับสนุนเศรษฐกิจฐานความรู้

6) การบริหารจัดการเพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถบริหารธุรกิจให้มีผลิตภาพ สูงขึ้น เริ่มจากการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึก (Awareness) ของการเพิ่มผลิตภาพให้เกิ ดขึ้นกับผู้ประกอบการอย่างกว้างขวาง ส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมของผู้ประกอบการที่เข้มแข็งโดยการ ดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐ ผู้ประกอบการ สถาบันการศึกษา ชุมชน และสื่อต่าง ๆ สร้างและ สนับสนุนต้นแบบความสำเร็จ (Best Practices) เพื่อนำมาขยายผลและประยุกต์ใช้ใน ธุรกิจต่าง ๆ ซึ่ง จะนำไปสู่การผลิตผลิตภัณฑ์และกระบวนการทำงานแบบใหม่ การสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในทุก ภาคว่าส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ความร่วมมือที่เกิดขึ้นในทุกระดับมี ความยั่งยืน

7) การพัฒนานวัตกรรม (Innovation) ต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบ นวัตกรรม โดยการระดมสรรพกำลังทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา เพื่อสร้างวัฒนธรรม ของการสร้างนวัตกรรมและการออกแบบ (Design) รวมถึงการผนวกช่องทางไปสู่การพาณิชย์ด้วย

จากแนวคิดเรื่องความสามารถในการแข่งขัน เมื่อพิจารณาถึง ความสามารถในการ แข่งขันภาคเกษตร อาจกล่าวได้ว่า ความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตร หมายถึง ความได้เปรียบ แข็งแกร่งขึ้นสินค้าเกษตรที่เกิดจากการใช้องค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรมและความคิด สร้างสรรค์ แทนการเน้นทรัพยากรพื้นฐาน เพื่อให้เกิดการสร้างมูลค่า (Value Creation) แทนการ เพิ่มมูลค่า (Value Added) ซึ่งความสามารถในการแข่งขันนี้เกิดขึ้นจากการปรับเทคโนโลยีการ บริหารจัดการ และการยกระดับขีดความสามารถด้านกำลังคนและคุณภาพคน

สำหรับเกษตรกรแล้วจะหมายถึง ความสามารถที่จะผลิตผลิตภัณฑ์และให้บริการ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่ากับหรือดีกว่าคู่แข่ง โดยมีตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ ผลกำไร ความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตรที่จะเกิดความยั่งยืนได้เกษตรกรจะต้องสามารถทำการ ผลิตเพื่อให้เกิดการสร้างมูลค่าแทนการเพิ่มมูลค่า ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวได้ เกษตรกรจำเป็นต้องมี

ทักษะและความสามารถในการใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ มาเป็นทุนในการผลิต แทนการผลิตโดยเน้นแรงงาน ทุนและปัจจัยการผลิตแบบเดิม

2.1.4 แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 (2525–2529) โดยภาครัฐใช้การมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการของรัฐ ในปัจจุบันการมีส่วนร่วมถือเป็นกลไกสำคัญสำหรับการสร้างความสำเร็จในการพัฒนารวมทั้งการสร้างที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นในการพัฒนาทุกระดับ

2.1.4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วม มีความหมายที่กว้างและมีการนำมาใช้ในทุกระดับ องค์การสหประชาชาติ²⁰ ให้ความหมายว่า หมายถึงการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมเล็ก หรือสังคมขนาดใหญ่ ได้มีส่วนร่วมช่วยเหลืออย่างเต็มที่ต่อสังคม ทั้งการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เช่น การพิจารณาปัญหา การตั้ง นโยบาย การตัดสินใจ ประเด็นสำคัญต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาประชาชาติและการประเมินความต้องการของสังคมนั้น ๆ ในแง่มุมของการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจกล่าวได้ว่าหมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญที่เหมาะสมร่วมกับภาครัฐหรือหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน รวมทั้งสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจะเกี่ยวข้องกับการที่ประชาชนหรือชุมชนได้พัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม²¹

2.1.4.2 หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม โดยรวมแล้วสามารถได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1) ระดับของการการให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็น การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2) ระดับของการรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของ

²⁰ จินตวีร์ เกษมศุข, การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม, ใน เอกสารประกอบการเรียนรู้ด้วยตนเอง หมวดวิชาการชุมชนและมวลชนสัมพันธ์, สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.edupol.org/eduOrganize/eLearning/generalStaff/doc/.../01.pdf [13 กรกฎาคม 2560].

²¹ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 18

หน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวที สาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3) ระดับของการสร้างความการเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจเพื่อสร้างความ มั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็น ทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบาย สาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4) ระดับของการสร้างความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทน ภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนิน กิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนใน ระดับสูงสุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ

2.1.4.3 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการกำหนดขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น นักวิชาการหลาย ท่านได้กำหนดขั้นตอนไว้คล้ายคลึงกัน โดย ไพรัตน์ เตชะรินทร์²² ได้ทำการสรุปถึงขั้นตอนของการมี ส่วนร่วมในการดำเนินงานของประชาชนให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาไว้ 7 ขั้นตอน คือ

1) การร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้นในองค์กร
2) การร่วมคิดหรือสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหา ขององค์กร หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร หรือสนองความต้องการของ องค์กร

3) ร่วมวางนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อขอจัด หรือแก้ไขและสนองความต้องการขององค์กร

4) การร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ

6) ร่วมการลงทุนโครงการตามขีดความสามารถของตนเองและของ หน่วยงาน

7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุ เป้าหมายที่วางไว้

8) ร่วมควบคุมติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาให้กิจกรรมที่ทำ ไว้เกิดประโยชน์ได้ต่อไป

²² ไพรัตน์ เตชะรินทร์, ทบทวนการพัฒนาชนบทไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดีแอนเอส, 2525).

2.1.4.4 การจัดการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนคือ ความสามารถในการจัดการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้ได้ ซึ่งแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องเริ่มต้นด้วยการสร้างสำนึกให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับรู้ถึงปัญหา สร้างความเข้าใจถึงเป้าหมายของการดำเนินงาน สร้างทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เปิดโอกาสให้ทุกคน หรือมีการคัดสรรผู้แทนของแต่ละกลุ่มเพื่อร่วมประสานประโยชน์ การสร้างความรู้สึกเชื่อใจและการสร้างความไว้วางใจให้สมาชิกเข้าร่วม การแลกเปลี่ยนข้อมูลสื่อสารระหว่างกันอย่างทั่วถึง การแสวงหาพันธมิตรร่วมกัน และต้องมีระบบประเมินกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งหมด ทั้งเปิดให้มีการปรับปรุงกลไกการทำงานให้เกิดความโปร่งใส ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การสร้างความสม่ำเสมอของการเข้ามามีส่วนร่วมรวมทั้งสร้างกลไกเครือข่ายเพื่อผนึกกำลัง ในการทำงานร่วมกันในระยะยาว

การมีส่วนร่วมภาคประชาชนนี้ ถือเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาในทุกเรื่องที่เป็นนโยบายสำคัญของประเทศ การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะ และสามารถประกอบอาชีพและอยู่ร่วมกับสังคมได้จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะระหว่างภาครัฐกับเกษตรกรเท่านั้น แต่ยังคงอาศัยการเห็นพ้องกันของชุมชนด้วย

2.2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของประเทศไทย

แผนพัฒนาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้มีการหยิบยกเรื่องการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่มาบรรจุไว้ในยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรด้านการเกษตรโดยการผลิตเกษตรกรรุ่นใหม่ ให้มีความรู้และมีความสามารถในการยกระดับ การผลิตแปรรูป การตลาด และการบริหารจัดการ ที่สามารถปรับตัวได้ทันตามการเปลี่ยนแปลงของโลก จึงถือเป็นก้าวสำคัญของการพัฒนากำลังคนและทรัพยากรมนุษย์ภาคเกษตรที่ที่ไม่ได้มุ่งเฉพาะการทดแทนกำลังคนภาคเกษตร เท่านั้นแต่มุ่งเน้นคุณภาพของคนในภาคเกษตรเพื่อการสร้างอนาคตของประเทศอย่างจริงจัง

ในการนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้นำยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่มาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ปรากฏในยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคเกษตรและสถาบันเกษตรกร โดยกำหนดแนวทางการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคเกษตรโดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตรการเรียนการสอนด้านการเกษตร ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการด้านการผลิตด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ความรู้ด้านการบริหารธุรกิจ การตลาด และการเข้าถึงแหล่งสินเชื่อเพื่อการเกษตร รวมทั้งสนับสนุนทุนเพื่อการประกอบธุรกิจเกษตร การจัดสรรที่ดินทำกิน และส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่นำความรู้ไปถ่ายทอดและพัฒนาชุมชนของตน รวมทั้งการสร้างต้นแบบเกษตรกรรุ่น

ใหม่ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ สร้างทัศนคติ และปลูกฝังค่านิยมการทำอาชีพเกษตรตลอดจนพัฒนากระบวนการทางความคิดไปสู่การเป็นเกษตรกรมืออาชีพ²³

นอกจากนี้ โมเดลการพัฒนาประเทศไทย 4.0 มุ่งหวังให้ภาคเกษตรเป็นภาคการผลิตที่สร้างฐานเศรษฐกิจที่มั่นคงจากความหลากหลายทางชีวภาพและเทคโนโลยีชีวภาพที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และขับเคลื่อนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของผลิตผลการเกษตรและอาหารระดับพรีเมียม เป็นผู้ส่งออกเทคโนโลยีด้านการเกษตร โดยการเร่งพัฒนาให้เกษตรกรรุ่นใหม่ เป็นเกษตรกร 4.0 คือ เป็นเกษตรกรที่หลุดพ้นจากกับดักความยากจน ผันตัวเองจากเกษตรกรผู้ผลิตมาเป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farmers) ที่มีการบริหารจัดการที่ดี มีต้นทุนการผลิตต่ำ สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตรจากการแปรรูป

การกำหนดนโยบายพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ดังกล่าวนี้ในภาคปฏิบัติ พบว่า ที่ผ่านมามีทั้งการพัฒนาโดยภาครัฐที่มีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลัก และการพัฒนาโดยภาคเอกชนที่มีการดำเนินธุรกิจเกี่ยวข้องกับการผลิต ในส่วนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 โดยมีเป้าหมายการพัฒนาตามทิศทางของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่มุ่งสร้างแรงงานภาคเกษตรเพื่อทดแทนแรงงานสูงอายุที่มีแนวโน้มมากขึ้น โดยในปี 2556 มีเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ผ่านการอบรมด้วยกระบวนการต่าง ๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ไม่น้อยกว่า 10,000 คน อย่างไรก็ตาม พบว่า มีเกษตรกรจำนวนน้อยมากที่ประสบความสำเร็จในการเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรม

ปี พ.ศ. 2557 กรมส่งเสริมการเกษตรได้รับมอบหมายให้ดำเนินการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ จึงได้ดำเนินการศึกษาผลของโครงการที่ผ่านมาและได้ปรับกระบวนการทำงานใหม่ โดยนำเอาหลักการสำคัญ 3 หลักการ มาใช้เป็นหลักพื้นฐานในการกำหนดแผนงานโครงการ คือ หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักการมีส่วนร่วม และหลักของการพึ่งพาตนเอง มีการจัดสัมมนาร่วมกันระหว่างเกษตรกรที่ผ่านโครงการ นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา และเจ้าหน้าที่ในภาคสนาม ผลของการสัมมนา ได้แนวคิดในการทำงาน คือ “การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ควรเป็นการพัฒนาที่ยึดหลักของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการจัดกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร และมีเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่จัดกระบวนการเรียนรู้ตามความต้องการของเกษตรกร” หลักการดังกล่าวนี้ ประกอบด้วย

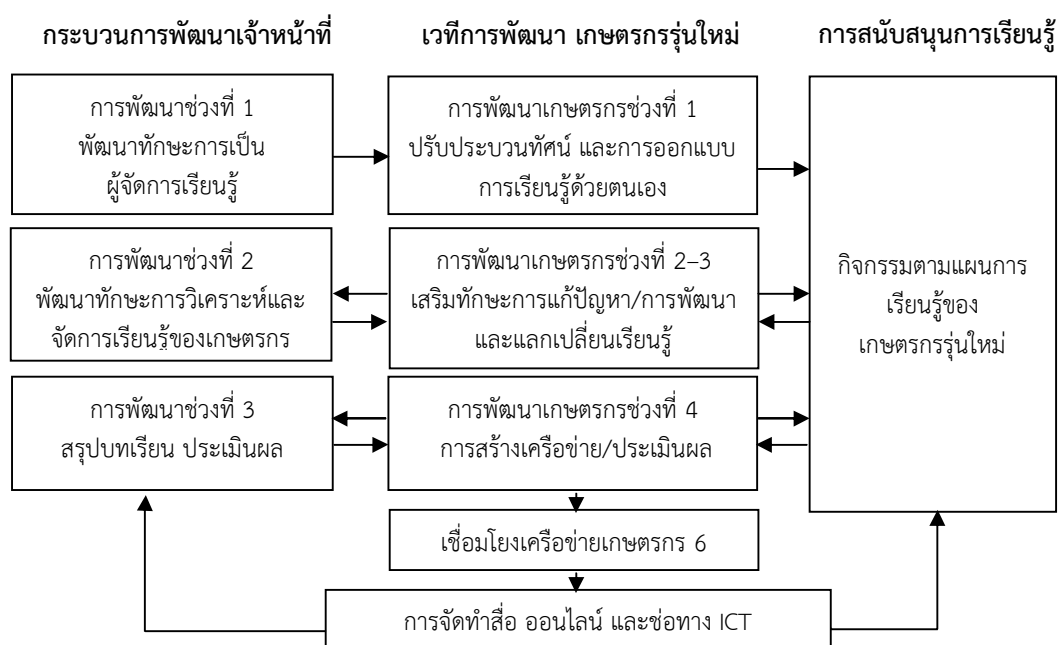
1) การให้เกษตรกรเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความเหมาะสมกับเป้าหมายและปัญหาความต้องการ มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร “เป็นผู้จัดการเรียนรู้” ทำหน้าที่สนับสนุนเอื้ออำนวยและเชื่อมโยงประสานงานให้แผนการเรียนรู้ของเกษตรกรบรรลุตามเป้าหมาย

2) การใช้ต้นแบบความสำเร็จของเกษตรกร และระบบสื่อสารความรู้ทางไกลเป็นเครื่องมือหลักในการสร้างการเรียนรู้

3) การให้ความสำคัญกับการกระบวนการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ในกิจกรรมเกษตรที่เกษตรกรดำเนินการอยู่

²³ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564), (2559, เอกสารอัดสำเนา).

4) การให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เป็นกลุ่มและเครือข่าย เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเสริมพลังในการพัฒนาศักยภาพในอาชีพ โดยหลักการนี้ได้นำมาใช้ในการกำหนดโครงการเพื่อดำเนินการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่



ภาพที่ 5 การจัดการกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

ที่มา: กลุ่มงานพัฒนากลุ่มยุวเกษตรกร สำนักพัฒนาเกษตรกร (2557)

กิจกรรมการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

2.2.1.1 โครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เป็น Young Smart Farmer ดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 โดยดำเนินการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ปีละ 25 คนต่อจังหวัด มีสำนักงานเกษตรจังหวัด และสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ที่ตั้งในภูมิภาค 9 แห่ง ทำหน้าที่ประสานการดำเนินงาน วิธีการจัดอบรม ดำเนินการเป็นระยะโดยเกษตรกรรุ่นใหม่จะพบกัน 3-4 ครั้ง รวมทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อนเยี่ยมเพื่อน และเวทีการเชื่อมโยงเครือข่าย และจัดการประเมินผล โดยเปิดโอกาสให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้ออกแบบการพัฒนาด้วยตนเองโดยมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้สนับสนุน โครงการให้ความสำคัญกับการปรับกระบวนการทัศนในการเป็นเกษตรกร การเปิดโอกาสให้เกษตรกรเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการวางแผนและออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลของการดำเนินการ มีผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 8,329 คน สามารถผ่านเกณฑ์เป็น Young Smart Farmer²⁴ 6,132 คน จากการสถิติ พบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีอายุเฉลี่ย 35 ปี และมีแนวโน้มอายุน้อยลงในแต่ละปี ผู้เข้าร่วมโครงการ มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปถึงร้อยละ 36.5 มีเพียงร้อยละ 12.0 ที่จบสาขาเกษตร มา

²⁴ เกณฑ์ประเมินคุณสมบัติเกษตรกรรุ่นใหม่ ผู้การเป็น Smart Farmer เป็นเกณฑ์ที่ให้เกษตรกรประเมินตนเองก่อนและหลังเสร็จสิ้นกระบวนการพัฒนา (รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก ข)

จากครอบครัวเกษตรกร ร้อยละ 90.8 แต่ประกอบอาชีพอื่นมาก่อนกลับมาทำการเกษตร และเลือกประกอบอาชีพไร่นาสวนผสม เกษตรกรกลุ่มนี้มีการติดต่อเชื่อมโยง และเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ และการจัดกิจกรรมเพื่อนเยี่ยมเพื่อน ทำให้เกิดเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ขึ้นทั้งในระดับจังหวัด ภูมิภาค และระดับประเทศ

2.2.1.2 โครงการค่ายนวัตกรรมสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาผู้ประกอบการเกษตรและอาหาร ในปี พ.ศ. 2559 กรมส่งเสริมการเกษตรได้ทำการประเมินและทบทวนแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการวางเป้าหมายการพัฒนา และสร้างสมรรถนะใหม่ของเกษตรกรรุ่นใหม่ มาเป็นผู้ประกอบการเกษตร โครงการฯ ดำเนินการในลักษณะภาคีเครือข่ายความร่วมมือ 5 หน่วยงานภาครัฐราชการ คือ กระทรวงอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการนโยบายนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสถาบันการศึกษาใน ส่วนกลางและภูมิภาค

วิธีการจัดอบรมเน้นการจัดทำแผนธุรกิจ โดยรับสมัครเกษตรกรรุ่นใหม่ผ่านโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เป็น Young Smart Farmer เข้ารับการอบรมร่วมกับผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ในห่วงโซ่การผลิตอาหาร ผู้เข้ารับการอบรม 3 คน จะมีพี่เลี้ยง 1 คนต่อให้คำแนะนำในการจัดทำแผนธุรกิจ ผู้ที่นำเสนอแผนธุรกิจด้านนวัตกรรมได้ดีที่สุด จะได้รับการสนับสนุนให้เข้าร่วมโครงการในระดับที่เข้มข้นขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2559-2560 มีเกษตรกรรุ่นใหม่ผ่านการอบรมรวมทั้งสิ้น 56 คน มีผู้ได้รับการคัดเลือกให้เป็นทีมพี่เลี้ยงจำนวน 8 คน และอยู่ระหว่างการขอรับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยพัฒนาด้านนวัตกรรม 2 คน

2.2.1.3 การประชาสัมพันธ์ นอกจากการดำเนินโครงการดังกล่าวแล้ว ได้จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ ความสามารถของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีผลงานโดดเด่น ที่มุ่งเน้นไปที่ได้การนำเสนอตัวตนของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความคิดต่าง และมีมุมมองการเกษตรที่แตกต่าง จากวิถีคิดเดิม การประชาสัมพันธ์เกษตรกรรุ่นใหม่ ทำให้ผู้สนใจและเกษตรกรรุ่นใหม่อื่น ๆ เกิดการตื่นตัว และให้ความสนใจกับการทำการเกษตรมากขึ้นที่

นอกจากนี้ยังได้ร่วมกับภาคเอกชนจัดให้มีการคัดเลือกเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีผลงานดีเด่นเพื่อเข้ารับรางวัล พร้อมทั้งเผยแพร่ผลงานต่อสาธารณะ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจและสร้างต้นแบบเกษตรกรรุ่นใหม่ของประเทศ

2.2.1.4 การเชื่อมโยงเครือข่าย ได้มีการสนับสนุนให้มีการสร้างเครือข่าย เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน โดยสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงในระดับภูมิภาค และระดับประเทศ รวมทั้งการเชื่อมโยงเครือข่ายกับองค์กรในระดับท้องถิ่นด้านการเกษตร เช่น ศูนย์เรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพสินค้าเกษตรที่ตั้งอยู่ในระดับอำเภอ เพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้มีประสบการณ์และทักษะด้านการเกษตรจากเกษตรกรมืออาชีพ

2.2.1.5 การสนับสนุนสินเชื่อแก่เกษตรกรรุ่นใหม่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เป็นธนาคารแห่งแรกที่ให้การสนับสนุนสินเชื่อแก่เกษตรกรรุ่นใหม่ที่ประสงค์จะดำเนินกิจการด้วยอัตราดอกเบี้ยพิเศษ อย่างไรก็ตาม ลักษณะการให้สินเชื่อและดอกเบี้ยนี้ ยังไม่อยู่ในระดับที่จูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่เข้าขอรับการสนับสนุนมากนัก

2.2.1.6 การเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนา Smart Farmer²⁵ ขึ้นเพื่อขับเคลื่อนการทำงานด้านการพัฒนาเกษตรกร เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2560 โดยมีรองอธิบดีของหน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นคณะกรรมการ และมีอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นประธาน ที่ประชุมได้เห็นชอบหลักการให้การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่อยู่ภายใต้การทำงานของคณะทำงานชุดนี้²⁶

2.2.1.7 การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้มีโอกาสในการและเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานเกษตรกับนานาประเทศ งานด้านการสร้างความร่วมมือแลกเปลี่ยนเกษตรกรรุ่นใหม่ระหว่างประเทศ จึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มอบหมายให้กรมส่งเสริมการเกษตรดำเนินการ โดย ปัจจุบันมีโครงการความร่วมมือการแลกเปลี่ยนเกษตรกร ร่วมกับประเทศ เกาหลี ญี่ปุ่น สาธารณรัฐไต้หวัน ฮังการี และประเทศไทยยังรับการเสนอให้เป็นเจ้าภาพด้านการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภายใต้การดำเนินการของคณะทำงานด้านการส่งเสริมและฝึกอบรมด้านการเกษตรของอาเซียน (The ASEAN Working Group on Agricultural Training and Extension: AWGATE SOM-AMAF)²⁷

จากการดำเนินการโครงการดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2560 กรมส่งเสริมการเกษตรได้จัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ขึ้น เพื่อเตรียมนำเสนอต่อกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยแผนดังกล่าวนี้ คาดหวังให้เป็นแนวทางหนึ่งในการขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของประเทศไทยที่เป็นรูปธรรมและสอดคล้องต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต

²⁵ คำสั่งคณะกรรมการบริหารและขับเคลื่อนงานตามนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ 2/2555 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer ลงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2560.

²⁶ รายงานการประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer ครั้งที่ 1/2560 วันอังคารที่ 28 มีนาคม 2560.

²⁷ The Twenty Fourth Meeting of The Asean Sectoral Working Group On Agricultural Training and Extension.8-9 June 2017 Kanchanaburi, Thailand.



ภาพที่ 6 แผนการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ กรมส่งเสริมการเกษตร 2560
ที่มา: กลุ่มงานพัฒนาเยาวชนเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร (2560, เอกสารอัดสำเนา)

โดยสรุปการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของไทย เป็นการส่งเสริมและพัฒนาโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหลัก โดยมุ่งเน้นการสร้างทัศนคติและมุมมองการทำงานเกษตรที่ต่างจากเกษตรกรรุ่นก่อน การสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างตลาดคุณภาพ และการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของภาคเกษตร ส่วนการขับเคลื่อนงานยังอยู่ในระยะเริ่มต้น และยังไม่ได้มีการบูรณาการร่วมกันกับทุกหน่วยงานในการขับเคลื่อนภาคเกษตร ให้สอดคล้องกับนโยบายในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และโมเดลการพัฒนาประเทศไทย 4.0

2.2.2 การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของไต้หวัน

ไต้หวันเป็นประเทศผู้ผลิตสินค้าไฮเทครายใหญ่ ในขณะเดียวกันยังประสบความสำเร็จอย่างสูงในการพัฒนาภาคเกษตรกรรม ดังเห็นได้จากจำนวนผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวด้านการเกษตรของไต้หวัน อยู่ประมาณ 28,000 ดอลลาร์สหรัฐต่อคนต่อปี สูงเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก และสูงกว่าไทยซึ่งอยู่ที่ราว 3,600 ดอลลาร์สหรัฐต่อคนต่อปี ประมาณ 7 เท่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพการผลิตภาคของไต้หวันที่อยู่ในระดับสูง²⁸ และแม้ไต้หวันมีขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 6.1 ไร่ต่อครัวเรือน และมีแรงงานภาคเกษตรเพียงร้อยละ 5 ของแรงงานทั้งหมดหรือประมาณ 540,000 คน แต่ไต้หวันกลับเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรรายใหญ่ของโลกในหลายกลุ่มสินค้า ทั้งนี้กลยุทธ์สำคัญที่ไต้หวันนำมาใช้ในการพัฒนาภาคเกษตร คือ

²⁸ ขวัญใจ เตชเสนสกุล, เจาะแนวทางความสำเร็จของ ภาคเกษตรกรรมในไต้หวัน, คอลัมน์ เสียวรื้อไล่หาโลก, ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1471844019.

1) การนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาประยุกต์ใช้ในภาคเกษตรกรรมตลอดทั้งห่วงโซ่การผลิต มีการนำเทคโนโลยีชีวภาพแขนงต่าง ๆ มาใช้เพื่อยกระดับศักยภาพการผลิตทั้งการผลิตพันธุ์ไม่ว่าจะเป็นการนำความรู้ด้าน การนำเทคโนโลยีเซ็นเซอร์ไร้สายมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการเพาะปลูก การพัฒนาระบบสืบค้นย้อนกลับ (Traceability System) เพื่อให้สามารถสืบค้นแหล่งที่มาของสินค้า สินค้าเกษตรของไต้หวันได้รับการยอมรับด้านคุณภาพจากทั่วโลก

2) จัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Free Economic Pilot Zone) ซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษเฉพาะของอุตสาหกรรมเกษตร โดยรวมอุตสาหกรรมเกษตรต่าง ๆ รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเข้าไว้ด้วยกัน อาทิ ศูนย์วิจัยและพัฒนา หน่วยงานตรวจสอบมาตรฐานสินค้า รวมถึงโครงข่ายโลจิสติกส์ เป็นการช่วยลดต้นทุนของผู้ประกอบการ ซึ่งกว่า 90% เป็นผู้ประกอบการ SMEs

3) จัดตั้ง Taiwan Agricultural Research Institute ขึ้นในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการแปรรูปสินค้าเกษตรขั้นต้น ไปสู่สินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มสูง อาทิ อาหารสำเร็จรูป ยารักษาโรค เครื่องสำอาง เป็นต้น

อุปสรรคสำคัญต่อการเดินหน้านโยบายด้านการเกษตรของไต้หวันคือ แรงงานในภาคเกษตร ซึ่งพบว่า ในปี พ.ศ. 2558 ไต้หวันมีแรงงานภาคเกษตรมีอายุเฉลี่ย 62 ปี และมีจำนวนแรงงานที่มีอายุเกินกว่า 65 ปี อยู่ถึงร้อยละ 44 ของจำนวนแรงงานทั้งหมด ในขณะที่คนรุ่นใหม่ก็ไม่นิยมอาชีพทางการเกษตร เกษตรกรสูงวัยที่มีพื้นที่การเกษตรมาก ไม่สามารถบริหารจัดการพื้นที่ทั้งหมดได้ และไม่มีทายาทสืบทอดการทำเกษตรต่อ ทำให้มีพื้นที่รกร้างว่างเปล่าเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อรัฐบาลไต้หวันต้องมีนโยบายเฉพาะด้านการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ขึ้นมารองรับปัญหาที่เกิดขึ้น

2.2.2.1 นโยบายด้านการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

ไต้หวันประกาศนโยบายจะนำประเทศไปสู่ การเกษตร 4.0 ในปี พ.ศ. 2563²⁹ โดย 10 สินค้าเกษตรหลักที่จะดำเนินการก่อน คือ กล้วยไม้ เมล็ดพันธุ์ เห็ด สัตว์น้ำ ปศุสัตว์ ผลิตภัณฑ์นม ประมง อุปกรณ์ในระบบผลิต และ ระบบตรวจสอบรับรองย้อนกลับ เป็นต้น จากการประกาศนโยบายการเป็นประเทศเกษตรกรรม 4.0 นี้ สิ่งที่ไต้หวันต้องเร่งดำเนินการ คือ การเตรียมกำลังคนในภาคเกษตรให้พร้อมสำหรับการทำการเกษตรสมัยใหม่

ไต้หวันประกาศนโยบายสนับสนุนคนรุ่นใหม่ กลับมาทำการเกษตรด้วยการรณรงค์เปลี่ยนเกษตรเป็นอุตสาหกรรม โดยใช้แคมเปญว่า “อุตสาหกรรมเกษตรสร้างความมั่นคงด้านรายได้” เพื่อให้คนรุ่นใหม่มั่นใจว่าจะใช้ชีวิตได้ไม่ยากลำบากเหมือนเกษตรกรรุ่นเก่า ความได้เปรียบอีกอย่างหนึ่งของไต้หวันคือ กำลังคนรุ่นใหม่ของไต้หวันมีระดับการศึกษาสูง เรียนรู้เร็วคุ้นเคยกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ แต่สิ่งที่ขาดคือ ทักษะ ความชำนาญในอาชีพซึ่งเป็นทักษะเฉพาะของภาคเกษตร

ในการปรับเปลี่ยนภาคเกษตรสู่เกษตรดิจิทัลนี้ ไต้หวันเชื่อมั่นว่าเกษตรคืออุตสาหกรรมประเภทหนึ่งที่ต้องการปัจจัยตั้งต้นที่มีคุณภาพ เกษตรกรที่จะประสบผลสำเร็จและ

²⁹ Moving towards Agricultural 4.0 in Taiwan with Smart Technology, (COA Publication, 2016 Available from: <http://eng.coa.gov.tw/ws.php?id=2505331>)

สามารถดำเนินธุรกิจในระดับที่แข่งขันได้ ต้องเข้าถึงความรู้ ที่ดิน เทคโนโลยี และเครื่องมือที่สามารถทำการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพสูง ได้ทันดำเนินการวิเคราะห์ลักษณะกำลังคน โดยแบ่งเกษตรกรรุ่นใหม่ออกเป็น 3 กลุ่ม เพื่อเตรียมพื้นฐานการพัฒนา คือ

1) คนที่มีความสนใจทำการเกษตร ต้องเตรียมการเพื่อให้ได้เรียนรู้และเข้าใจถึงการทำการเกษตรอย่างแท้จริง และต้องเป็นการเรียนรู้และเข้าใจในทุกแง่มุมของห่วงโซ่อุตสาหกรรมการเกษตรอย่างถ่องแท้ พร้อมทั้งสามารถจัดการได้

2) กลุ่มศึกษาฝึกงานจะต้องได้รับการพัฒนาที่สามารถปฏิบัติได้จริงและมั่นใจได้ว่าเมื่อจบการศึกษาจะเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรมได้โดยมีอุปสรรคน้อยที่สุด

3) ลูกหลานเกษตรกรที่ต้องการกลับมาทำอาชีพเกษตรกรรมของครอบครัว ต้องสามารถสื่อสารระหว่างวัย และรับช่วงกิจการม สร้างหรือขยายกิจการเดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) ต้องให้ทุกภาคส่วนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนให้เกษตรกรรุ่นใหม่ที่กลับมาทำการเกษตรได้เกิดเครือข่ายความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

5) ต้องให้หน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ต่างกันหรือซ้อนกันสามารถบูรณาการเพื่อสนับสนุนการพัฒนาอย่างแท้จริง

Taiwan Agricultural Research Institute ที่มีการจัดตั้งขึ้นจากการควมรวมหน่วยงานด้านการวิจัย ส่งเสริม และพัฒนาเข้าด้วยกัน ให้เป็นสถาบันที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อเป็นแหล่งเตรียมคนภาคเกษตร โดยมีการจัดตั้งขึ้น 14 แห่งทั่วประเทศ รับหน้าที่เป็น One-stop Service ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

2.2.2.2 การดำเนินการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

ในปี พ.ศ. 2556 สภาการเกษตรไต้หวัน (Council of Agriculture: COA) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีลักษณะคล้ายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ของประเทศไทย ได้เริ่มดำเนินการนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างจริงจัง โดย

1) จัดตั้ง Farmers' Academy ในปี พ.ศ. 2552 เพื่อเป็นศูนย์ฝึกอบรมเกษตรกร ที่ทำการสอนและฝึกอบรมโดยบูรณาการงานวิจัย การศึกษาและการจัดการทรัพยากรเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่ สามารถเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยหลักสูตรที่ดำเนินการ เริ่มตั้งแต่การรู้จักการเกษตรไปจนถึงการพัฒนาการเกษตรด้วยเทคโนโลยีทันสมัย รวมทั้งบูรณาการวิชาที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนธุรกิจและการตลาด โดยสภาการเกษตร คาดหวังให้วิทยาลัยเกษตรกรเป็นแหล่งเรียนรู้แรกในการสร้างผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเกษตรที่มีความสามารถในการแข่งขัน

Farmer's Academy นี้ ได้รับการสนับสนุนทางวิชาการจาก Taiwan Agricultural Research Institute ในการจัดบุคลากรเพื่อสอนงานกับนักศึกษาฝึกงาน เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ตรงในการทำการเกษตรก่อนจบการศึกษาและเข้าสู่อาชีพ

หลักสูตรที่จัดสอนที่ Farmer's Academy ประกอบด้วย (1) หลักสูตรระยะสั้นเบื้องต้นสำหรับผู้สนใจทำการเกษตร (2) หลักสูตรระยะ 10-20 วัน สำหรับผู้เริ่มต้น (3) หลักสูตร

ระยะกลางสำหรับเกษตรกรที่มีความชำนาญเพื่อเพิ่มพูนทักษะสมัยใหม่ (4) หลักสูตรก้าวหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารธุรกิจขั้นสูง

สำหรับนักศึกษาฝึกงาน รัฐบาลจะสนับสนุนให้เข้าฝึกงานจริงกับเกษตรกรที่มีความเชี่ยวชาญ โดยรัฐบาลสนับสนุนเงินเดือนส่วนหนึ่งและเจ้าของฟาร์มสนับสนุนเงินอีกส่วนหนึ่ง ผลที่ได้คือนักศึกษาฝึกงานจะได้ประสบการณ์และเจ้าของฟาร์มจะได้แรงงานคุณภาพมาช่วยงาน Farmer's Academy ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่าง Taiwan Agricultural Research Institute กับสหกรณ์การเกษตรในท้องถิ่น ในการส่งเสริมให้ที่มีเกษตรกรระดับมืออาชีพ จัดฝึกงานให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ในฟาร์ม ในระหว่างการฝึกงาน การรับการฝึกงาน การจัดอบรมดำเนินการบนระบบออนไลน์ที่ดูแลโดย Farmer's Academy รวมทั้งจัดระบบให้มีการศึกษาแบบตลอดชีวิตผ่านสื่อออนไลน์

2) จัดทำโครงการขยายการศึกษาต่อจากการอบรมใน Farmer's Academy เพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับโอกาสในการขยายวุฒิเพื่อความได้เปรียบในการดำเนินธุรกิจในอนาคต

3) การจัดการอบรมแบบเข้มข้นเพื่อให้ได้ผู้ประกอบการที่มีการทำงานแบบเกษตร 4.0 สภาการเกษตรจัดให้มีโครงการ Special One-on-One Guidance Project ในปี พ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นโครงการที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเกษตรชั้นนำ คัดเลือกเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีอายุระหว่าง 18-45 ปี เข้าร่วมโครงการ ปีละ 100 คน เข้ารับการอบรมพิเศษเฉพาะบุคคลกับ Taiwan Agricultural Research Institute ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วทั้งไต้หวัน รวม 7 สถานี และจากสถานีพัฒนาและเพาะเลี้ยงชา จำนวน 2 สถานี โดยเรียนรู้ครบวงจรทุกขั้นตอนของการทำธุรกิจเกษตร ตั้งแต่ทุน ปัจจัยการผลิต วิธีการผลิต การออกแบบการตลาด เทคโนโลยีต่าง ๆ แหล่งทุน การวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเชิญอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตรนั้น ๆ เข้าร่วมหารือวางแผนความร่วมมือและความเชื่อมโยงเพื่อให้มีตลาดรองรับที่แน่นอน โดยได้รับการสนับสนุนการลงทุนเป็นระยะเวลา 2 ปี ในขณะเดียวกันโครงการจัดให้มีพี่เลี้ยงที่ทำหน้าที่ดูแลตัวต่อตัว

4) สนับสนุนให้สหกรณ์การเกษตรท้องถิ่น จัดศูนย์บริการข้อมูลข่าวสาร และส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ในระดับชุมชน เพื่อเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่กับสมาชิกสมาคมเกษตรกร เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นเพื่อร่วมกันในการดูแลและบริหารโครงการ

5) จัดทำมาตรการส่งเสริม

5.1) โครงการสินเชื่อสำหรับ Start-up อุตสาหกรรมเกษตร จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2555 โดยสนับสนุนสินเชื่อสูงสุดรายละ 5 ล้านบาทเหรียญไต้หวัน ในอัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 1.5 รวมทั้งมีโปรแกรมผ่อนผันพิเศษสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีปัญหาในเรื่องของการประกันเงินกู้

5.2) การเข้าถึงที่ดินทำการเกษตร³⁰ รัฐบาลไต้หวันมีนโยบายกระตุ้นการใช้พื้นที่รกร้างว่างเปล่าไปพร้อม ๆ กับการดึงคนรุ่นใหม่กลับเข้าสู่ภาคเกษตร โดยการส่งเสริมนโยบายการเช่าที่เกษตรกรรมจากเจ้าของรายเล็กสู่ผู้เช่ารายใหญ่ ด้วยการกระตุ้นให้เกษตรกรรุ่นใหม่หรือกลุ่มเกษตรกรเช่าที่ดินจากเกษตรกรที่ไม่สามารถหรือไม่ต้องการทำการเกษตร โดยรัฐเวนคืนที่ดินจากเจ้าของที่ดินที่มีที่ดินเกินกว่า 2.907 เฮกตาร์ (18 ไร่) และจ่ายเงินค่าตอบแทนให้กับเจ้าของที่ดินขนาดเล็กเพื่อกระตุ้นให้เจ้าของที่ดินเหล่านั้นยอมปล่อยที่ดินของพวกเขาให้ผู้เช่าที่ดินรายใหญ่ ภายใต้โครงการ Small Landlords and Big Tenants ซึ่งหมายถึง เกษตรกรมีอาชีพหรือเกษตรกรรุ่นใหม่ จะได้เช่าทำการเกษตรด้วยค่าเช่าเฉลี่ย 2.5 เท่า ของปริมาณผลผลิตพืชหลักต่อปี และรัฐนำที่ดินที่ได้มาจากการเวนคืนให้เกษตรกรทำสัญญาเช่าระยะยาวในอัตราค่าเช่าที่ทำให้เกษตรกรขยายขนาดพื้นที่การผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาด (Economy of Scale) หากเกษตรกรที่ต้องการเช่าต้องการความช่วยเหลือด้านเงินทุน รัฐบาลจะให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนกู้ยืมผ่านระบบธนาคาร และสนับสนุนด้านวิชาการอื่น ๆ แก่ผู้เช่าที่ดิน นโยบายนี้เป็นช่องทางบริหารจัดการที่ดินในสถานะที่มีที่ดินขนาดเล็ก ให้ผลผลิตไม่คุ้มค่าต่อการลงทุนและสถานะที่มีที่ดินทางการเกษตรที่ถือครองโดยเกษตรกรผู้สูงอายุที่ไม่มีลูกหลานสืบทอดกิจกรรมทางการเกษตรให้สามารถใช้พื้นที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เพื่อเพาะปลูกพืชที่สามารถทดแทนการนำเข้าและมีมูลค่าทางการตลาด

5.3) การสร้างสิ่งจูงใจให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ โดยการจัดหาแหล่งเงินทุน โดยให้เงินกู้และเงินอุดหนุน การจัดสรรที่ดินและการช่วยเหลือสนับสนุนอื่น ๆ รวมทั้งโครงการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันระหว่างอุตสาหกรรมและคนในชุมชน เพื่อการปรับปรุงการผลิตสิ่งแวดล้อม และรูปแบบการดำเนินชีวิต หรืออุตสาหกรรมชนบท จัดสรรพื้นที่การเกษตร โดยจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่เกษตร มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายทั้งการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน และการรักษาสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน เพื่อคนรุ่นใหม่จะได้ไม่ละทิ้งภาคเกษตรและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5.4) การสร้างระบบสวัสดิการและความมั่นคงของประชากรในภาคเกษตร โดยจัดตั้งระบบการเกษียณอายุ จัดระบบจ่ายบำนาญสำหรับเกษตรกรที่เกษียณ มีการยกเว้นภาษีที่ดินและรายได้จากการเกษตร และจัดแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับเกษตรกรที่เกษียณ เพื่อให้ที่ดินการเกษตรตกสู่เกษตรกรรุ่นต่อไป รวมทั้งจัดทำโครงการทุนการศึกษาสำหรับบุตรของเกษตรกรและชาวประมง และการช่วยเหลือเกษตรกรเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ เพื่อช่วยบรรเทาและให้เกษตรกรสามารถฟื้นฟูการผลิตของตนเองโดยเร็วที่สุด

5.5) โครงการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกษตรกรรุ่นใหม่ ไต้หวันมีการดำเนินงานนโยบายระหว่างประเทศที่ชัดเจนทั้งการดำเนินการผ่านรัฐบาลไต้หวัน และหน่วยงานเอกชนภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาล ในส่วนของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รัฐบาลไต้หวันได้ใช้นโยบายมุ่งใต้ (New Southbound Policy) สร้างโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเริ่มต้นการทำ

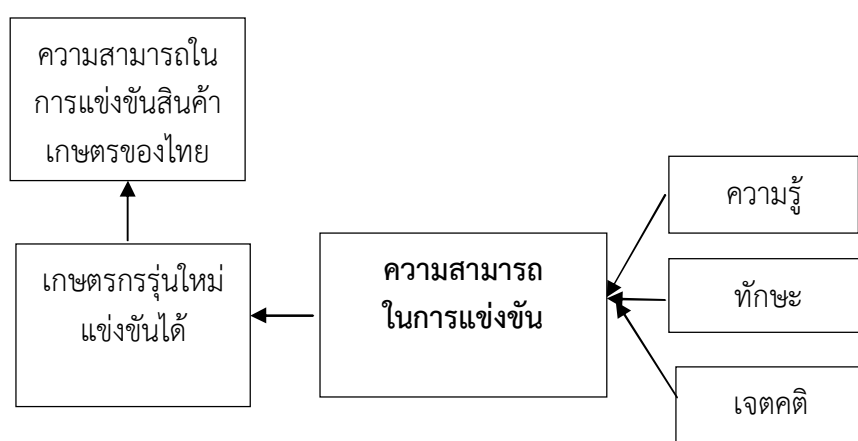
³⁰ “Small Landlords, Big Tenants” Policy, [Online], Available from: http://eng.coa.gov.tw/theme_data.php?theme=eng_policies&sub_theme=eng_programs_services&id=17 [3 สิงหาคม 2560].

ธุรกิจร่วมกันสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ของไต้หวันกับเกษตรกรรุ่นใหม่ในกลุ่มประเทศอาเซียน นอกจากนี้ ไต้หวันยังดำเนินนโยบายโครงการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่ และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่องภายใต้ความร่วมมือของสมาคมยูวเกษตรกรไต้หวันกับประเทศสมาชิก และสมาคมและเปลี่ยนเกษตรกรรุ่นใหม่นานาชาติด้วย

ในปี พ.ศ. 2556 สภาเกษตรกรไต้หวัน ได้ดำเนินการประเมินผลที่ได้รับพบว่า เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ Project Guidance for Young Farmers : PGYF จำนวน 250 คน จากจำนวน 350 คน พบว่ามีจำนวน 47 คน เลือกลงมือผลิตและการตลาด คิดเป็นผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ จำนวน 68 ชนิด มีการต่อยอดทำการวิจัย 38 หัวข้อ และเกษตรกรรุ่นใหม่ภายใต้โครงการอื่น ๆ ที่ผ่านการอบรมจาก Taiwan Agricultural Research Institute จำนวน 2,407 คน ได้มีการจัดทำแผนธุรกิจเป็นบทเรียนเฉพาะบุคคลได้ 1,226 บทเรียน รวมไปถึงขยายช่องทางการตลาดได้เพิ่มขึ้นถึง 115 ช่องทาง นับเป็นผลสำเร็จของโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของไต้หวันที่สามารถสนับสนุนให้เกษตรกรรุ่นใหม่กลับเข้าสู่ภาคเกษตร และดำเนินอาชีพบนฐานนวัตกรรมตามที่กำหนดเป้าหมาย³¹

2.3 สรุปกรอบแนวคิด

จากแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการตั้งคำถามหรือโจทย์ในการศึกษาครั้งนี้ว่า จะพัฒนาความสามารถของเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตรได้อย่างไร พบว่า การพัฒนาความสามารถของเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีสมรรถนะหรือความสามารถในการสร้างความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตรมีตัวแปรที่สำคัญ คือ ความรู้ ทักษะ และ เจตคติ โดยตัวแปรทั้ง 3 นี้ จะต้องมุ่งสู่การเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งสามารถกำหนดเป็นแผนผังหรือกรอบแนวคิดได้ ดังนี้



ภาพที่ 7 กรอบแนวคิดในการศึกษา

³¹ One-Stop Service for Young Farmers in Taiwan, [Online]. Available from: http://ap.fftc.agnet.org/ap_db.php?id =328 [16 สิงหาคม 2560].

บทที่ 3 ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถของเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตรนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาแนวทางและรูปแบบของการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของไทยและไต้หวัน

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์แนวทางและรูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ประเทศไทยกับไต้หวัน

โดยการนำเสนอผลการศึกษา จะให้ความสำคัญกับข้อค้นพบที่เป็นลักษณะเด่นของแต่ละประเทศเพื่อนำมาเป็นข้อเสนอในการจัดทำแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของประเทศไทย โดยทั้ง 2 ส่วน ได้ดำเนินการตามกรอบแนวคิดในการศึกษาที่อยู่บนสมมติฐานที่ว่า “การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันได้ต้องมีสมรรถนะ ประกอบด้วย การสร้างความรู้ การสร้างทักษะ และการสร้างเจตคติที่นำมาสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์สอดคล้องต่อเป้าหมายของการสร้างความเข้มแข็งของภาคเกษตรและสามารถปฏิบัติและบรรลุได้จริงให้เกิดขึ้นในตัวเกษตรกรรุ่นใหม่”

3.1 ผลการการศึกษาแนวทางและรูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของไทยและไต้หวัน

3.1.1 ประเทศไทย

3.1.1.1 ลักษณะเด่นที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนา

1) มีการประกาศนโยบายขับเคลื่อนงานเกษตรกรรุ่นใหม่ปรากฏทั้งในแผนพัฒนาการเกษตรและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 และ โมเดลการพัฒนาประเทศไทยสู่ Thailand 4.0

2) มีองค์กรหลายองค์กรที่มีความพร้อมในการร่วมพัฒนา ซึ่งจากการศึกษาเอกสารพบว่า อย่างน้อยที่สุดมี 5 องค์กร ที่มีการสร้างความร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการนโยบายนวัตกรรมแห่งชาติ และสถาบันการศึกษา³²

3) มีโครงสร้างคณะกรรมการในระดับกระทรวงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่พร้อมจะขับเคลื่อนงาน

3.1.1.2 ความจำเป็นที่ต้องพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

ปัญหาด้านคุณภาพแรงงานในภาคเกษตร การที่แรงงานภาคเกษตรเข้าสู่สังคมสูงวัย และการประกาศนโยบายขับเคลื่อนประเทศไทยสู่การเป็น Thailand 4.0 ที่ต้องขับเคลื่อนประเทศให้เติบโตทางเศรษฐกิจโดยการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนพื้นฐานของการสร้างมูลค่าที่ใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม โดยให้ภาคการผลิตต้องก้าวสู่การเป็นเกษตร 4.0 เป็นศูนย์กลางของ

³² อ้างจากกิจกรรมโครงการจัดทำค่ายนวัตกรรมเกษตรและอาหารสร้างสรรค์, หน้า 24.

ผลิตผลการเกษตรและอาหารระดับพรีเมียม เป็นผู้ส่งออกเทคโนโลยีด้านการเกษตร เป็นเหตุผลสำคัญ ทำให้ภาคเกษตรต้องการเกษตรกรรุ่นใหม่ เข้ามาเป็นกำลังสำคัญในการผลักดันให้นโยบายดังกล่าว บรรลุผลพร้อม ๆ กับการสร้างคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและสังคมเกษตรกรโดยรวม โดยให้เกษตรกรรุ่นใหม่เป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farmers) ที่มีการบริหารจัดการที่ดี มีต้นทุนการผลิตต่ำ สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตรจากการแปรรูป

3.1.1.3 ลักษณะเด่นของการจัดกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

1) การสร้างเจตคติต่ออาชีพ

1.1) ประเทศไทยใช้การประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อต่าง ๆ ที่โดยใช้การดำเนินชีวิตของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ได้รับการพัฒนามาเป็นผู้บอกเล่าเรื่องราว กระตุ้นให้คนรุ่นใหม่เข้ามาสู่อาชีพเกษตรกร

1.2) มีการใช้กระบวนการอบรมและกระบวนการเครือข่าย เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างทัศนคติ และจริยธรรมอาชีพ รวมทั้งการจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่ให้ความสนใจเข้าร่วมกระบวนการพัฒนา

2) การพัฒนาความรู้และทักษะ

2.1) มีการจัดทำแนวทางการพัฒนาทักษะที่เน้นหนักด้านการบริหารจัดการ ได้แก่

- การปรับกระบวนการทัศน์
- การพัฒนาทักษะเบื้องต้น (ด้านการจัดการ)
- การพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการ (ด้านการจัดการ)
- การพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการสากล (การจัดการ)

2.2) มีการจัดทำหลักสูตรที่รองรับการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ได้แก่ ให้ความสำคัญกับความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเกษตรกร

2.3) การจัดระบบสนับสนุนการพัฒนา ได้แก่

- มีการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของหน่วยราชการ
- มีการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศที่เน้นการเรียนรู้ด้าน

เทคโนโลยีและการจัดการ

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของประเทศไทยมีจุดเด่นอยู่ที่การสร้างเจตคติ การสร้างแนวทางการพัฒนาทักษะและมีการสร้างโครงสร้างการบริหารจัดการในเชิงบูรณาการที่จะสามารถขับเคลื่อนงานได้หากได้มีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนและมองเห็นเป้าหมายความสำเร็จ

3.1.2 ใต้หวัน

จากการศึกษาข้อมูลการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของใต้หวัน พบว่า ใต้หวันมีจุดเด่นในการพัฒนาการเกษตรในหลายด้าน ประกอบด้วย

3.1.2.1 ลักษณะเด่นที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนา

1) การมีฐานเทคโนโลยีและทักษะแรงงานชั้นสูงในการผลิต

2) สามารถนำทักษะดังกล่าวมาปรับและประยุกต์เพื่อการพัฒนาเทคโนโลยีของภาคเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการใช้เทคโนโลยี ชีวภาพ เซนเซอร์ หรือการใช้ความรู้ด้านขั้นสูงมาเป็นฐานในการผลักดันและขับเคลื่อนภาคเกษตรให้เติบโต และแข่งขันได้ในหลายสินค้าเกษตร

3) มีการกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนนโยบายได้อย่างเป็นรูปธรรม การพัฒนาการเกษตรสามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยกตัวอย่างเช่นการบูรณาการหน่วยงานด้านการวิจัยพัฒนาหน่วยการศึกษา และอบรม และกระจายศูนย์วิจัยแลพัฒนาออกไปทั่วภูมิภาค

4) มีการแก้ไขกฎหมายและตรากฎหมายเพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรเริ่มต้นโดยไม่มีอุปสรรคพื้นทางด้านที่ดิน และแหล่งทุน

5) มีการใช้องค์กรภาคเกษตรที่มีอยู่คือ สมาคมเกษตรกรเป็นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา

3.1.2.2 ความจำเป็นที่ต้องพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

โครงสร้างด้านประชากรและแรงงานภาคเกษตรของไต้หวันเป็นสาเหตุสำคัญที่ไต้หวัน นำนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ มาเป็นนโยบายสำคัญของภาคเกษตร นอกจากนี้อีกสาเหตุหนึ่งคือการที่ไต้หวันกำหนดนโยบายด้านการเกษตรใหม่ด้านการพัฒนาการเกษตรด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง โดยการประกาศเป็นประเทศเกษตรกรรม 4.0 ในปี พ.ศ. 2563 ส่งผลให้ไต้หวันให้ความสำคัญและขับเคลื่อนคนรุ่นใหม่อย่างจริงจัง

ความมุ่งหวัง “ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเกษตรมีความมั่นคงด้านรายได้”

3.1.2.3 ลักษณะเด่นของการจัดกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

1) การสร้างเจตคติต่ออาชีพ ไต้หวันมีการสร้างค่านิยมใหม่ในด้านการเกษตรให้เกิดขึ้นกับประเทศเพื่อจูงใจให้คนรุ่นใหม่หันมาให้ความสนใจ

1.1) นำเอาเจตคติที่สังคมให้คุณค่าในทางลบเกี่ยวกับเกษตรกรรมมาสร้างเป็นแคมเปญเพื่อจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่หันมาสนใจในการทำการเกษตร คำขวัญเหล่านั้นได้แก่

– จากเกษตร เป็น อุตสาหกรรม จากหนัก เป็น เบา จากไม่แน่นอน เป็น มั่นคง

– “อุตสาหกรรมเกษตรสร้างความมั่นคงด้านรายได้”

1.2) การกำหนดเป้าหมายร่วม(Common Goal) ที่ชัดเจน “เป็นผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรที่ผลิตสินค้าคุณภาพสูงด้วยเทคโนโลยีระดับสูง” เกษตรกรรุ่นใหม่มองเห็นจับต้องได้

1.3) สร้างระบบให้รางวัลเพื่อสร้างความเชื่อมั่น (ประกวด)

2) การพัฒนาความรู้และทักษะ

ไต้หวันมีการจัดกลุ่มของเกษตรกรรุ่นใหม่ออกตามทักษะเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคนทั่วไปที่สนใจ นักศึกษาฝึกงาน ลูกหลานเกษตรกร เป็นข้อดีของไต้หวันที่ไม่มีปัญหาด้านการศึกษา

3) ดำเนินการพัฒนาสมรรถนะเกษตรกร มีการดำเนินการดังนี้

3.1) มีการจัดทำหลักสูตรที่หลากหลายรองรับความต้องการการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน และสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่ได้มีการจำแนกไว้ ได้แก่

- การปฐมนิเทศ
- การพัฒนาทักษะเบื้องต้น
- การพัฒนาทักษะขั้นสูง
- การสร้างผู้ประกอบการชั้นนำ
- การสร้างกลุ่ม Talent และ Start up
- จัดระบบการให้คำปรึกษา
- จัดระบบฝึกปฏิบัติจริงก่อนประกอบอาชีพ

3.2) การจัดระบบสนับสนุนการพัฒนา เพื่อรองรับความต้องการพัฒนาของเกษตรกรตามกลุ่มเป้าหมาย โดยการทำงานแบบบูรณาการหน่วยงานทั้งของภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น อย่างชัดเจน ได้แก่

(1) จัดตั้งสถาบันพัฒนารองรับ ได้แก่ Taiwan Agricultural Research Institute ซึ่งให้ความรู้และการวิจัยพัฒนาเฉพาะทางเป็นศูนย์บ่มเพาะ และ Farmers' Academy เป็นศูนย์ให้คำปรึกษาและบ่มเพาะในระดับชุมชนเชื่อมเทคโนโลยีเข้ากับภูมิปัญญาของเกษตรกรมืออาชีพ

(2) วางระบบการจัดสรรที่ดินเพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่สามารถเริ่มต้นทำการเกษตรได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำ

(3) การจัดระบบการสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อทำการเกษตร ระบบฐานข้อมูล การตลาด และกลไกประกันความเสี่ยงจากภัยพิบัติ

(4) มีการวางระบบการอุดหนุนทั้งให้เปล่า และเงินกู้ โดยผ่านสถาบันการเงินที่จัดตั้งโดยสมาคมเกษตรกร

(5) สร้างกลไกการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการพัฒนา และสร้างเครือข่ายการพัฒนาในระดับพื้นที่

(6) มีการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างเป็นระบบ เพื่อปูทางในการสร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในเวทีระหว่างประเทศ และการสร้างพันธมิตรการค้าในอนาคต

โดยสรุป เห็นได้ว่าได้หันให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบาย และการขับเคลื่อนนโยบายอย่างจริงจังโดยเน้นการบูรณาการทุกภาคส่วน และบูรณาการทั้งทรัพยากรพื้นฐาน การเตรียมระบบสนับสนุนการพัฒนาให้พร้อมก่อน มีการกำหนดเป้าหมายสมรรถนะด้านการแข่งขันที่ชัดเจนสอดคล้องกับเป้าหมายการแข่งขันของประเทศ มีการวางระบบการพัฒนาศักยภาพที่ชัดเจนสอดคล้องกัน ทำให้การพัฒนาความรู้และทักษะเดินควบคู่ไปกับการสร้างเจตคติในอาชีพมีการสร้างค่านิยมใหม่เพื่อให้คนรุ่นใหม่ให้ความสนใจในอาชีพเกษตรกรพร้อม ๆ กับการสร้างระบบสนับสนุนที่สร้างความมั่นใจว่าอาชีพเกษตรกรจะเป็นอาชีพที่มั่นคง และมีระบบการปฏิบัติในฟาร์มที่สอดคล้องกับบุคลิกภาพของคนรุ่นใหม่ในประเทศ ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ในระยะเวลา 3 ปี จากการจัดตั้ง

Taiwan Agricultural Research Institute ได้หัวหน้าสามารถพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ที่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงที่จะเข้ามาทดแทนแรงงานสูงวัย ได้ถึง 2,575 คน คิดเป็นร้อยละ 0.4 ของกำลังแรงงานทั้งหมดของภาคเกษตร จึงนับว่าเป็นความสำเร็จในการสร้างเกษตรกรรมรุ่นใหม่ที่มีความสามารถในการแข่งขันเข้าสู่ภาคเกษตรของไต้หวัน

3.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับการดำเนินงานของประเทศไทยกับไต้หวัน

ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับการดำเนินงานของประเทศไทยกับไต้หวันนี้ ผู้ศึกษาใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ดำเนินการเปรียบเทียบโดยใช้ตารางเปรียบเทียบ ที่ละส่วนตามกรอบแนวคิดของการศึกษาวิจัย โดยเริ่มจากการเปรียบเทียบเป้าหมายความสามารถในการแข่งขัน การกำหนดเกษตรกรรมเป้าหมาย การจัดกระบวนการดำเนินงานที่ให้เกษตรกรรมรุ่นใหม่มีความรู้ ทักษะ และมีเจตคติ ที่นำไปสู่การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันได้ ซึ่งผลการศึกษากิจการดำเนินงานพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของทั้ง 2 ประเทศ ปรากฏตามตารางที่ 1 เปรียบเทียบการดำเนินงานพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของประเทศไทยและไต้หวัน

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการดำเนินงานพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของประเทศไทยและไต้หวัน

ประเด็น	ผลการเปรียบเทียบ
1. การกำหนดเป้าหมายความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตร	<p>ประเทศไทย</p> <p>ปรากฏในแผนฯ 12 และ โมเดลการพัฒนาประเทศไทย 4.0 ผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของผลิตผลการเกษตรและอาหารระดับพรีเมียม เป็นผู้ส่งออกเทคโนโลยีด้านการเกษตร เมล็ดพันธุ์ วัคซีน</p> <p>ไต้หวัน</p> <p>นำประเทศไปสู่ การเกษตร 4.0 ในปี พ.ศ. 2563 โดย 10 สินค้าเกษตรหลักที่จะดำเนินการก่อนคือ กล้วยไม้ เมล็ดพันธุ์ เห็ด สัตว์น้ำ ปศุสัตว์ ผลิตภัณฑ์นม ประมง อุปกรณ์ในระบบผลิต และ ระบบตรวจสอบรับรองย้อนกลับ เป็นต้น</p> <p>ผลวิเคราะห์</p> <p>ทั้ง 2 ประเทศมีนโยบายการพัฒนาในทิศทางเดียวกันคือ การก้าวสู่การเป็นเกษตรกรรม 4.0 โดยไต้หวันมีการกำหนดสินค้าชัดเจน และมีการกำหนดกรอบระยะเวลาของการพัฒนาสินค้าให้สามารถแข่งขันได้จริง ในขณะที่ประเทศไทยเป็นการกำหนดกว้าง ๆ และยังไม่มีการกำหนดกรอบเวลาที่ชัดเจน</p>
2. เป้าหมายเกษตรกรรมรุ่นใหม่ให้สามารถแข่งขันได้	<p>ประเทศไทย</p> <p>ผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farmers) ที่มีการบริหารจัดการที่ดี มีต้นทุนการผลิตต่ำ สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตรจากการแปรรูป</p> <p>ไต้หวัน</p> <p>ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเกษตรสมัยใหม่รายได้มั่นคง</p>

ประเด็น	ผลการเปรียบเทียบ
	<p>ผลการวิเคราะห์</p> <p>การวางเป้าหมายความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรของไต้หวันไปที่ปลายทางของการแข่งขันได้จริงคือรายได้ ในขณะที่ของประเทศไทยมองปลายทางที่การจัดกระบวนการผลิต</p>
<p>3. กระบวนการสรรหา</p>	<p>ประเทศไทย</p> <p>กำหนดคุณสมบัติ ช่วงอายุปลายทางที่ อายุ 45 คัดสรรจากบุคคลทั่วไปที่อยู่ในอาชีพที่หลากหลายรวมทั้งผู้ที่อยู่ในอาชีพเกษตร ไม่มีการจำแนกกลุ่ม</p> <p>ไต้หวัน</p> <p>กำหนดคุณสมบัติ ช่วงอายุปลายทางที่ 45 ปี คัดสรรจากบุคคล 3 กลุ่ม คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> - นักศึกษาฝึกงานด้านอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับการเกษตร - ผู้สนใจทั่วไปที่ต้องการเป็นเกษตรกร - ลูกหลานเกษตรกรที่จะเข้าทำหน้าที่แทนรุ่นเดิม <p>โดยพิจารณาถึงทักษะความพร้อมเพื่อจัดกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้อง</p> <p>ผลการวิเคราะห์</p> <p>พบว่า การกำหนดกลุ่มเป้าหมายของไต้หวันจะช่วยในการจัดการการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม และสามารถประเมินผลได้ชัดเจน (จากผลการประเมินความสำเร็จของโครงการของไต้หวัน) ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่ไต้หวันให้ความสำคัญกับนักศึกษาฝึกงาน พร้อมทั้งจัดระบบเงินเดือนระหว่างฝึกงาน ซึ่งเรื่องนี้ช่วยแก้ไขปัญหาแรงงานของทั้งระยะสั้นและระยะยาว ทำให้ได้กำลังคนคุณภาพทันทีที่เข้าสู่ระบบแรงงาน และเกิดการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยอัตโนมัติ</p>
<p>4. การจัดการการพัฒนา</p> <p>4.1 การสร้างเจตคติ</p>	<p>ประเทศไทย</p> <p>ใช้การประชาสัมพันธ์ กระบวนการฝึกอบรม และกระบวนการเครือข่ายเป็น เครื่องมือสำคัญในการสร้างเจตคติต่ออาชีพ</p> <p>ไต้หวัน</p> <p>สร้างแคมเปญระดับชาติ เปลี่ยนอาชีพเกษตรเป็นอุตสาหกรรมเกษตร สร้างความภูมิใจ มั่นคง เชื่อมั่น</p> <p>ผลการวิเคราะห์</p> <p>พบว่า ในขณะที่ประเทศไทยใช้การประชาสัมพันธ์ที่แสดงถึงการใช้ชีวิตเกษตรกรที่สบาย ไม่มีข้อผูกพัน ไต้หวันมุ่งการสร้างเจตคติต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่ต้องการ ข้อที่น่าสนใจประการหนึ่งของการสร้างเจตคติของไทยคือการใช้เครือข่าย ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์หนึ่งในสังคมเป็นเครื่องมือในการสร้างเจตคติซึ่งอาจช่วยให้</p>

ประเด็น	ผลการเปรียบเทียบ
	<p>เจตคติเป็นค่านิยมที่ฝังลึกได้หากสาระของเจตคตินั้นมุ่งตรงไปที่เป้าหมายการพัฒนา เช่นเดียวกันกับของไต้หวัน ในขณะที่ไต้หวันถือเป็นวาระของชาติในการปรับเปลี่ยนเจตคติด้านอาชีพซึ่งเป็นภาพรวมของประเทศไม่ใช่เฉพาะในกลุ่มเท่านั้น</p>
<p>4.2 การสร้างความรู้</p>	<p>ประเทศไทย เน้นกระบวนการอบรมแบบมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้เข้ามาทำหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่ไม่มีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรู้เรื่องเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ</p> <p>ไต้หวัน มีการจัดระบบการให้ความรู้ที่ชัดเจนเป็นระบบ ผสมผสานระหว่างการให้ความรู้กับการพัฒนาทักษะและมีการใช้ IOT มาใช้ในการอบรมการให้ความรู้</p> <p>ผลการวิเคราะห์ พบว่าทั้ง 2 ประเทศมีลักษณะเด่น โดยประเทศไทยจะเป็นการสร้างให้เกิดการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ ในขณะที่ไต้หวันเริ่มพัฒนาฐานข้อมูล Big data และพัฒนา IOT มาใช้ในการจัดการความรู้ทำให้เกษตรกรคุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารขั้นสูง ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนา</p>
<p>4.3 การพัฒนาทักษะ</p>	<p>ประเทศไทย มีการวางขั้นตอนทักษะที่ต้องการเป็น 4 ระดับแต่กระบวนการพัฒนายังไม่มีการสนับสนุนให้ดำเนินการอย่างครบถ้วนทั้งกระบวนการ</p> <p>ไต้หวัน มีการวางระบบการจัดการพัฒนาด้านทักษะที่ชัดเจน ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> - การจัดตั้ง Taiwan Agricultural Research Institute ขึ้นทั่วประเทศ ปรับบทบาทให้สามารถเป็นทั้งศูนย์วิจัย ศูนย์พัฒนา และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกษตรกรจะสามารถทำการวิจัยพัฒนาร่วมกับนักวิจัยได้ทันที โดยไม่ต้องผ่านสถาบันวิจัยภายนอก - มีการจัดตั้ง Farmers' Academy ที่ทำการฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะเฉพาะด้านการผลิตที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรมีอาชีพกับนักวิจัยและเกษตรกร มีการจัดระบบให้สหกรณ์การเกษตรกรเข้ามามีบทบาทในการเชื่อมโยงข้อมูลและเรียนรู้อการบริหารจัดการ - มีการจัดทำหลักสูตรบ่มเพาะระยะยาวสำหรับการเป็นผู้ประกอบการชั้นนำและการสร้างกลุ่ม Talent ที่จะเป็นผู้ประกอบการ Star-up ด้านเทคโนโลยีเกษตรขั้นสูง รวมทั้งวางหลักสูตรมุ่งบรรลุผลเป็นรายบุคคล จากการเป็นนักศึกษาฝึกงานจนถึงผู้ประกอบการเริ่มต้นถึงการเป็น Start-up <p>ผลการวิเคราะห์ พบว่า ไต้หวันใช้การจัดวางแผนพัฒนากำลังคนอย่างเป็นระบบโดยเฉพาะการสร้างทักษะที่สอดคล้องกับระดับการเป็นผู้ประกอบการ มีการจัดระบบสนับสนุนการพัฒนารองรับตั้งแต่ระดับพื้นที่ รวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างท้องถิ่นกับส่วนราชการ</p>

ประเด็น	ผลการเปรียบเทียบ
	นอกจากนี้การให้เกษตรกรมืออาชีพเข้ามาช่วยสอนและเปิดฟาร์มให้เข้าฝึกงานทำให้ Tasit Knowledge ได้รับการถ่ายทอดโดยตรงแบบตัวต่อตัว
<p>5. การจัดระบบสนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่การเป็นผู้ประกอบการที่สามารถแข่งขันได้</p>	<p>ประเทศไทย</p> <p>มีการวางระบบการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอาเซียนผ่านกลไก คณะกรรมการความมั่นคงด้านการเกษตรและป่าไม้อาเซียน</p> <p>ไต้หวัน</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการวางระบบได้ครบถ้วน ทั้งการวางระบบ IOT เพื่อการเรียนรู้และการจัดการในระบบธุรกิจ มีการจัดการระบบฐานข้อมูล Big data - มีการระบบการอบรมโดยการก่อตั้งสถาบัน วิทยาลัย การเชื่อมโยงการเรียนรู้ธุรกิจร่วมกับภาคเอกชนอย่างเป็นระบบ เชื่อมโยงการเรียนรู้ การวิจัย และการพัฒนาไว้ด้วยกัน - มีการวางระบบการจัดการทุนทั้งที่ดินและเงินทุนสำหรับธุรกิจ เพื่อให้ เกษตรกรรุ่นใหม่เริ่มต้นอุตสาหกรรมของตนได้ง่ายขึ้น - มีการวางระบบการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ ยกตัวอย่างเช่นนโยบายมุ่งใต้ที่เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเกษตรกรรุ่นใหม่กับประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อสร้างฐานพันธมิตรการค้าในอนาคต <p>ผลการวิเคราะห์</p> <p>พบว่า ไต้หวันมีการเตรียมความพร้อมอย่างเป็นระบบเพื่อการเตรียมกำลังคนภาคเกษตรชุดใหม่ที่มีความเป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเกษตรขั้นสูง ยุทธศาสตร์ประเทศและยุทธศาสตร์รายอุตสาหกรรมสอดคล้องและเดินไปด้วยกันอย่างเป็นระบบ ทำให้การบริหารจัดการและการพัฒนาทรัพยากรบุคคลทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น</p>

3.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

จากตารางเปรียบเทียบข้างต้น เห็นได้ว่า ทั้งประเทศไทยและไต้หวันต่างมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาที่เหมือนกัน คือการนำภาคเกษตรไปสู่การเป็นประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันด้านการเกษตรด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีขั้นสูง แต่การเตรียมการและความพร้อมมีความแตกต่างกัน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าหากประเทศไทยจะพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสามารถในการแข่งขันได้จริงจะต้องดำเนินการ

1) เตรียมความพร้อมในการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านนี้อย่างจริงจัง โดยมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน กำหนดเป้าหมายที่จับต้องได้ การวางแผนการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน และต่อเนื่องให้เกษตรกรรุ่นใหม่ สามารถพัฒนาทั้งทางความรู้ ทักษะ และเจตคติต่ออาชีพ ต่อสังคม และสามารถพัฒนาตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง นอกจากนี้ส่งผลกระทบต่อบุคคลนั้นแล้ว ยังส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถและการเติบโตของประเทศในทิศทางที่กำหนด

2) สร้างเจตคติใหม่ให้เห็นคุณค่าของงานเกษตร และความเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างเป็นรูปธรรม ให้เป็นค่านิยมใหม่ของประเทศ โดยพิจารณาถึงพื้นฐานสังคมและวัฒนธรรม เช่นเดียวกับที่ได้ให้วันประกาศเปลี่ยนเกษตรเป็นอุตสาหกรรมเกษตรที่สร้างความมั่นคงด้านรายได้

3) ทำการกำหนดกลุ่มเป้าหมายเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ชัดเจนรองรับได้เป็นช่วง มีการจัดวางระดับของธุรกิจที่ต้องไปให้ถึงมีกระบวนการคัดกรองด้วยการอบรมพัฒนา

4) วางระบบการพัฒนา ความรู้และทักษะ โดยให้เกษตรกรรุ่นใหม่เข้าถึงงานวิจัย พัฒนา และการเพิ่มพูนทักษะได้ โดยการจัดให้เป็น One-stop service สร้างการมีส่วนร่วมให้เกษตรกรมืออาชีพได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างการสืบทอดอาชีพ ซึ่งในประเด็นนี้อาจเป็นเรื่องยากของประเทศไทย ในการยุบตัดอัตราและจัดตั้งหน่วยงานใหม่ แต่อาจเป็นไปได้ในกรณีของการบูรณาการงาน วางระบบส่งเสริมและให้คำปรึกษาใหม่ โดยอาจปรับบทบาทศูนย์วิจัยและพัฒนาต่าง ๆ ที่มีอยู่ ให้มีภารกิจหนึ่งในการทำงานร่วมกับเกษตรกรรุ่นใหม่ และในระดับพื้นที่อาจปรับศูนย์เรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในระดับอำเภอให้เป็น Smart Learning Center ใช้เทคโนโลยีที่สูงขึ้นที่เกษตรกรรุ่นใหม่สามารถเข้ามาร่วมเรียนรู้ได้ และอาจการจัดตั้งศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ จากเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ประสบผลสำเร็จ โดยภาครัฐให้การสนับสนุนทั้งนักวิจัย และนักพัฒนา เข้ามาทำงานร่วมกับเกษตรกรรุ่นใหม่เจ้าของศูนย์

5) จัดให้มีโครงการฝึกงานเกษตรกับเกษตรกรมืออาชีพ แก่เกษตรกรรุ่นใหม่และนักศึกษา ฝึกงานได้มีโอกาสเรียนรู้ทักษะเฉพาะกับเกษตรกรมืออาชีพ โดยรัฐสนับสนุนค่าใช้จ่ายบางส่วน ซึ่งนอกจากสร้างการมีส่วนร่วมให้เกษตรกรมืออาชีพได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างการสืบทอดอาชีพ ยังเป็นการแก้ไขปัญหาแรงงานขาดแคลนและลดการจ้างแรงงานต่างด้าวมาทำงานทักษะพิเศษของเกษตรกร

6) การจัดหลักสูตรใหม่ที่เปิดโอกาสให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีการคัดกรองและส่งต่อจนสามารถเป็นผู้ประกอบการธุรกิจที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง มีการจัดระบบการให้การให้การช่วยเหลือแบบตัวต่อตัวรวมทั้งมีการคัดกรองเพื่อเพิ่มระดับความสามารถ

7) การจัดระบบสนับสนุนการพัฒนาในฟาร์ม การตลาด ระบบฐานข้อมูลต่าง ๆ ในประเด็นนี้ถือเป็นจุดแข็งของไต้หวันที่มีความพร้อมทางเทคโนโลยี บุคลากรงบประมาณ สำหรับประเทศไทยอาจเป็นอุปสรรคสำคัญ ที่ต้องอาศัยการบูรณาการในภาพใหญ่ให้เพื่อตอบโจทย์การพัฒนาทั้งระบบ ไม่ใช่เพียงแค่สนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ อย่างไรก็ตาม ในเรื่องของทุนเพื่อการพัฒนาของเกษตรกรเป็นปัญหาใหญ่ เกษตรกรรุ่นใหม่ที่ได้รับการพัฒนาทักษะควรได้รับการสนับสนุนควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้ความสามารถ

8) ขยายความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยทำงานร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงพาณิชย์ และหน่วยงานด้านการต่างประเทศ โดยวางกลไกความร่วมมือที่มีการดำเนินการเชื่อมเป็นระบบกับทุกมิติ ควรขยายความร่วมมือไปยังนานาประเทศ โดยให้หน่วยงานที่ตั้งในต่างประเทศทำหน้าที่ชี้แนะ การคัดสรรเกษตรกรควรไปเพื่อให้กลับมาได้ประโยชน์สูงสุด ทั้งต่อการพัฒนาตนเองและการพัฒนาการเกษตรในภาพรวม

9) ประเทศไทยมีความแข็งแกร่งมากกว่า คือ การรวมตัวกันเป็นเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ ประเทศไทยอาจใช้จุดแข็งนี้ในการเสริมกระบวนการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำ การเป็นผู้บริหาร และทักษะการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการเริ่มธุรกิจแบบเครือข่ายพันธมิตร

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษา เรื่องการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตรนี้สรุปผลได้ ดังนี้

4.1.1 ผลการศึกษาแนวทางและรูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของไทยและไต้หวัน

ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของประเทศไทย พบว่า

1) ประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่เนื่องจากประเทศไทยได้มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนา ภาคเกษตรไปสู่การเป็นประเทศเกษตรกรรม 4.0 เป็นศูนย์กลางของผลิตผลการเกษตรและอาหารระดับพรีเมียม เป็นผู้ส่งออกเทคโนโลยีด้านการเกษตร ซึ่งภาคเกษตรต้องการแรงงานคุณภาพที่มีความพร้อมทำหน้าที่ขับเคลื่อนภาคเกษตรให้บรรลุตามเป้าหมาย ทั้งนี้ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาเกษตรกรรมว่าต้องผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farmers) ที่มีการบริหารจัดการที่ดี มีต้นทุนการผลิตต่ำ สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตรจากการแปรรูป

2) การกำหนดกลุ่มเป้าหมายเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของไทยกำหนดไว้กว้าง ๆ เฉพาะช่วงอายุกับความสนใจในการพัฒนาตนเองเป็นเกษตรกร

3) กระบวนการในการพัฒนาเกษตรกรรมให้สามารถในการแข่งขันยังไม่มีควมชัดเจน อย่างไรก็ตาม พบว่า การพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ของประเทศไทยได้มีการจัดทำแผนการพัฒนาไว้แล้วมีการตั้งคณะกรรมการระดับกระทรวงเพื่อเตรียมการในการขับเคลื่อน

4) กระบวนการพัฒนาที่มุ่งตอบการสร้างเจตคติ การสร้างความรู้ และการสร้างทักษะ ยังดำเนินการอย่างไม่เป็นระบบ ในการสร้างเจตคติประเทศไทยใช้การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพ และเป็นสำหรับการพัฒนาความรู้ได้มีการวางแนวทางให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ระหว่างเพื่อน ในขณะที่การพัฒนาทักษะจำเป็นต้องการสร้างความสามารถในการแข่งขันสำหรับโลกอนาคต ยังไม่มีการดำเนินการ จุดเด่นของประเทศไทยคือการใช้กระบวนการเครือข่ายของเกษตรกรรมรุ่นใหม่เพื่อสร้างการรับรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

5) การจัดระบบสนับสนุนการพัฒนา เช่นการจัดการอบรมความรู้ที่นำไปสู่นวัตกรรม การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีขั้นสูง การสนับสนุน การวิจัย พัฒนา และการสร้างทักษะ ยังไม่มีการดำเนินการให้เป็นระบบและยังไม่มีบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่มีความสามารถเฉพาะด้าน

6) มีการวางนโยบายความร่วมมือระหว่างประเทศในกลุ่มเอเชียและกลุ่มประเทศอาเซียนในด้านการพัฒนาเทคโนโลยี

ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ของไต้หวัน

1) พบว่า ไต้หวันจำเป็นต้องมีการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่เพราะต้องการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรและการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ไต้หวันใช้ความแข็งแกร่งด้านเทคโนโลยีขั้นสูงมาปรับปรุงระบบการผลิตทางการเกษตรและสามารถขับเคลื่อนภาคเกษตรให้กลับมาเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ ไต้หวันประกาศให้ ปีพ.ศ. 2563 เป็นปีที่ไต้หวันมีความพร้อมในการเป็นประเทศเกษตรกรรม 4.0 โดยมีสินค้า 10 ประเภทประกอบด้วยผลผลิต และ ระบบเพื่อการผลิต ที่มีคุณภาพสูงและผลิตด้วยกรรมวิธีทางเทคโนโลยีขั้นสูง ส่งผลให้ไต้หวันให้ความสำคัญและขับเคลื่อนเกษตรกรรมใหม่อย่างจริงจัง มีการวางแผนงานอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ได้กำหนดเป้าหมายให้เกษตรกรรมใหม่เป็น “ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเกษตรมีความมั่นคงด้านรายได้”

2) การกำหนดกลุ่มเป้าหมายเกษตรกรรมใหม่ ไต้หวันมีการกำหนดเกษตรกรรมเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อเตรียมความพร้อมในการวางแผนพัฒนา โดยครอบคลุมถึงกลุ่มประชากรที่กำลังจะเข้าสู่ระบบอาชีพ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มนักศึกษาฝึกงาน ผู้สนใจทั่วไปที่ต้องการประกอบอาชีพ และลูกหลานเกษตรกรรมที่ต้องการทดแทนแรงงาน โดยมีอายุไม่เกิน 45 ปี

3) กระบวนการเตรียมการในการพัฒนาเพื่อสร้างให้เกษตรกรรมสามารถแข่งขันได้ และให้ภาคเกษตรเติบโตไปในทิศทางที่ต้องการได้มีการวางแผนอย่างเป็นระบบมีการบูรณาการหน่วยงานจัดตั้งเป็นสถาบันวิจัยและพัฒนาที่มีความพร้อมด้านวิจัย พัฒนาและฝึกอบรมอยู่ในที่เดียวกัน รวม 14 แห่งทั่วประเทศ โดยเกษตรกรรมใหม่สามารถใช้ศูนย์นี้ในการสร้างนวัตกรรมร่วมกับนักวิจัยและนักพัฒนา รวมทั้งมีการวางโครงการพัฒนาจนถึงระดับพื้นที่ เป็นวิทยาลัยเกษตรกรรมและการใช้สมาคมเกษตรกรรมหน่วยประสานงานด้านข้อมูลระดับพื้นที่ เพื่อรองรับเกษตรกรรมใหม่ที่จะเข้ารับการพัฒนามีการจัดทำระบบฐานข้อมูล big data เพื่อรองรับการเรียนรู้ และการทำการตลาดด้วยตนเอง

4) กระบวนการพัฒนาเพื่อสร้างเจตคติ ความรู้ และทักษะที่สนองต่อเป้าหมายการพัฒนา ไต้หวันกำหนดแนวทางให้แต่ละสถาบันฯ เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาโดยจัดทำหลักสูตรที่ครอบคลุมการพัฒนาสินค้าและความต้องการสินค้าในพื้นที่ มีการสร้างค่านิยมใหม่โดยการปรับเจตคติของเกษตรกรรมใหม่ให้หันมาทำการเกษตร ประกาศให้อาชีพเกษตรเป็นอุตสาหกรรมเกษตรที่สร้างความมั่นคงด้านรายได้ มีการอบรมในหลักสูตรขั้นปฐมนิเทศ ขั้นต้น ขั้นกลาง ขั้นสูง และกลุ่ม Talent Start-up โดยมีโครงการที่บ่มเพาะเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง โดยสนับสนุนเงินและอุปกรณ์ ความรู้และที่ปรึกษาเฉพาะคน เป็นระยะเวลา 2 ปี สนับสนุนการตั้งวิทยาลัยเกษตรกรรมเพื่อเป็นศูนย์อบรมพัฒนาในพื้นที่ ที่มีเกษตรกรมีอาชีพให้คำแนะนำ รวมทั้งเปิดฟาร์มให้ฝึกปฏิบัติ เกษตรกรรมใหม่ที่เป็นนักศึกษาฝึกงานจะได้รับเงินเดือนระหว่างฝึกงานจากรัฐบาลส่วนหนึ่ง

ไต้หวันผสมผสานการสร้างเจตคติ การพัฒนาความรู้และการพัฒนาทักษะไว้ในหลักสูตรเดียวกัน ไต้หวันใช้เวลาเพียง 3 ปี ในการผลิตเกษตรกรรมใหม่ที่พร้อมเป็นผู้ประกอบการธุรกิจถึง 2,575 คน และในจำนวนนี้ 250 คน เป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเกษตรที่มีแผนงานใช้นวัตกรรมใหม่ที่คิดขึ้นจากการเข้ารับการพัฒนา

5) การจัดระบบสนับสนุนการพัฒนา ได้หวั่นมีแผนการในการสนับสนุนที่ชัดเจน ประกาศเป็นนโยบายและมีการปฏิบัติให้เห็นผลในระยะสั้น ได้แก่ การจัดระบบเวทicinที่ดินและการให้เช่าที่ การสนับสนุนสินเชื่อโดยการส่งเสริมให้สมาคมเกษตรกรจัดตั้งธนาคารเพื่อรองรับการบริการ จัดระบบโครงสร้างพื้นฐานในฟาร์ม และระบบ digital

6) การวางนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในการและเปลี่ยนเกษตรกรรุ่นใหม่และการสร้างพันธมิตรทางการค้ารุ่นใหม่มีการดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาในประเทศและการพัฒนาทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

4.1.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของไทยและไต้หวัน

ประเทศไทยและไต้หวันต่างมีจุดเริ่มต้นในการพัฒนาที่เหมือนกัน คือ การนำภาคเกษตรไปสู่การเป็นประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันด้านการเกษตรด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีขั้นสูง แต่การเตรียมการและความพร้อมมีความแตกต่างกันมาก ผลการศึกษา ชี้ให้เห็นว่า หากประเทศไทยจะพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสามารถในการแข่งขันได้จริง จะต้องเตรียมความพร้อมในการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านนี้อย่างจริงจัง ต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนให้ทรัพยากรมนุษย์อันมีค่า ได้รับการพัฒนาจนสามารถสร้างคุณค่าให้กับองค์กร การกำหนดกลุ่มเป้าหมายเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ชัดเจน จัดวางระดับของธุรกิจที่ต้องไปให้ถึงมีกระบวนการคัดกรองด้วยการอบรมพัฒนาที่เป็นระบบ และสร้างแรงจูงใจอย่างต่อเนื่องให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีความภาคภูมิใจในอาชีพ

สร้างเจตคติใหม่ให้เห็นคุณค่าของงานเกษตรเป็นเรื่องสำคัญที่ รวมทั้งการกำหนดภาพลักษณ์ความเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างเป็นรูปธรรมโดยพิจารณาถึงพื้นฐานสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งแนวทางดำเนินการของไต้หวันสามารถนำมาปรับใช้ได้ดี นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึง การให้ความรู้ และการเพิ่มพูนทักษะ แนวทางด้านสร้าง one stop service สร้างการมีส่วนร่วมให้เกษตรกรที่เป็นมืออาชีพได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างการสืบทอดอาชีพ เป็นแนวทางที่ประเทศไทยควรนำมาพิจารณา ดำเนินการให้เหมาะสมกับความสามารถในการปฏิบัติได้ การจัดหลักสูตร ที่เปิดโอกาสให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีการคัดกรองและส่งต่อจนสามารถเป็นผู้ประกอบการธุรกิจที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง น่าจะเป็นประเด็นที่ประเทศไทยนำมาดำเนินการได้เนื่องจากประเทศไทยมีรูปแบบการดำเนินงานในกลุ่มธุรกิจและอุตสาหกรรมบางกลุ่มอยู่แล้ว

ประเด็นที่เป็นอุปสรรคสำคัญคือการจัดระบบสนับสนุนเพื่อการพัฒนาฟาร์ม การตลาด ระบบฐานข้อมูลต่าง ด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงสำหรับประเทศไทยอาจต้องใช้เวลาและไม่ใช่นำดำเนินการเพื่อเกษตรกรรุ่นใหม่เท่านั้น ประเด็นที่ไต้หวันดำเนินการและประเทศไทยน่าจะหยิบยกมาทำได้เลยคือการบริหารเงินทุน การจัดตั้งกองทุนเฉพาะ ทั้งในลักษณะให้เปล่า ปลอดดอกเบี้ย และดอกเบี้ยต่ำ ควรสนับสนุนให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความพร้อมในด้านทักษะเพื่อให้สามารถต่อยอดกิจการได้ทันที

การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศไทยควรใช้แนวทางเดียวกับไต้หวันในการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นทั้งกลไกทางการศึกษา และการค้า และมีการดำเนินการเชื่อมเป็นระบบกับทุกมิติ และควรเชื่อมโยงกับกระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงพาณิชย์อย่างเป็นทางการ

ระบบเพื่อให้ความร่วมมือระหว่างประเทศได้เป็นกลไกสำคัญอันหนึ่งที่สร้างผู้ประกอบการเกษตรใหม่ที่มีความเป็นสากล

4.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

4.2.1 เตรียมความพร้อมในการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านนี้อย่างจริงจัง โดยมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนวางแผนการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนและต่อเนื่องให้เกษตรกรรุ่นใหม่สามารถพัฒนาทั้งทางความรู้ ทักษะ และเจตคติต่ออาชีพ ต่อสังคม และสามารถพัฒนาตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง

4.2.2 สร้างเจตคติใหม่ให้เห็นคุณค่าของงานเกษตร และความเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างเป็นรูปธรรม ให้เป็นค่านิยมใหม่ของประเทศ

4.2.3 กำหนดกลุ่มเป้าหมายเกษตรกรรุ่นใหม่ให้ชัดเจน มีการจัดวางระดับของธุรกิจ มีกระบวนการคัดกรองด้วยการอบรมพัฒนา

4.2.4 วางระบบการพัฒนา ความรู้และทักษะ โดยให้เกษตรกรรุ่นใหม่เข้าถึงงานวิจัยพัฒนาและการเพิ่มพูนทักษะได้ โดยการจัดให้เป็น One-stop service สร้างการมีส่วนร่วมให้เกษตรกรมีอาชีพได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างการสืบทอดอาชีพ

4.2.5 สร้างการมีส่วนร่วมให้เกษตรกรมีอาชีพได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างการสืบทอดอาชีพ ยังเป็นการแก้ไขปัญหาแรงงานขาดแคลนและลดการจ้างแรงงานต่างด้าวมาทำงานทักษะพิเศษของเกษตรกร

4.2.6 โอกาสให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง จนสามารถเป็นผู้ประกอบการธุรกิจที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง

4.2.7 การจัดระบบสนับสนุนการพัฒนาในฟาร์ม การตลาด ระบบฐานข้อมูลต่าง เน้นการบูรณาการเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาทั้งระบบ สนับสนุนทุนเพื่อการพัฒนาของเกษตรกรควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้ความสามารถ

4.2.8 ขยายความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยวางกลไกความร่วมมือที่มีการดำเนินการเชื่อมเป็นระบบกับทุกมิติ โดยให้หน่วยงานที่ตั้งในต่างประเทศทำหน้าที่ชี้แนะ

4.2.9 เสริมกระบวนการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำ การเป็นผู้บริหาร และทักษะการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่แก่แกนนำเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการเริ่มธุรกิจแบบเครือข่ายพันธมิตร

4.3 ข้อเสนอแนะ

4.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) เร่งนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยควรมีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้สามารถจำแนกกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจน กำหนดผลสำเร็จของการพัฒนาแต่ละกลุ่มเพื่อใช้เป็นทิศทางการดำเนินงานว่า กลุ่มใดจะทำการพัฒนาด้วยวิธีการใด โดยคำนึงถึงการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติ ต่ออาชีพ ต่อสังคม และต่อเป้าหมายประเทศ มีแผนการพัฒนาที่ครอบคลุมทุกเป้าหมายเห็นพัฒนาการของ

เกษตรกร และปรับระบบการจัดทำงบประมาณที่ให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องของงาน ไม่เป็นงบประมาณรายปี เพื่อให้สามารถมองเห็นการผลของการพัฒนาเป็นรายบุคคล และสะท้อนผลสำเร็จในภาพรวม

2) ควรจัดให้มีกลไกการบูรณาการงาน ด้านวิจัย พัฒนา และงานส่งเสริม ที่ชัดเจน และปฏิบัติได้ในทุกระดับ และแก้ไขข้อจำกัดด้านการสนับสนุนงานวิจัยแก่เกษตรกรรุ่นใหม่ที่สามารถปฏิบัติได้จริง โดยหน่วยงานต้องมีการทำงานที่มีเป้าหมายสอดคล้องกัน ในลักษณะคล้าย One-stop Service ทั้งนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อาจพัฒนาศูนย์วิจัยการเกษตรที่มี อยู่มาทำเป็นศูนย์บ่มเพาะโดยทำงานร่วมกับเกษตรกรโดยตรง มีกระบวนการในการคัดกรองและสนับสนุนงานวิจัยเทคโนโลยีขั้นสูงให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง รวมทั้งมีกลไกสนับสนุนการพัฒนางานวิจัยนวัตกรรมที่เกษตรกรรุ่นใหม่ค้นคิดได้ ให้สามารถดำเนินการเชิงพาณิชย์ได้ทันที ซึ่งอาจต้องมีการปรับกฎเกณฑ์ ระเบียบ กฎหมาย ให้เอื้อให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ และเป็นธรรมแก่เกษตรกรกลุ่มอื่น

3) การสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานในการประกอบกิจการ เช่น ระบบฐานข้อมูล การสนับสนุนระบบน้ำ และที่ดินทำกิน ควรได้มีการวางแผนพัฒนาให้ครอบคลุมกับการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ รวมทั้งการจัดการสนับสนุนทุนสำหรับดำเนินกิจการ ทั้งในลักษณะให้เปล่า ปลอดดอกเบี้ย และดอกเบี้ยต่ำ ให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความพร้อมในด้านทักษะเพื่อให้สามารถต่อยอดกิจการได้ทันที เป็นการจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่ พัฒนากิจการของตนเป็นกิจการที่ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีขั้นสูงได้

4) ควรมีการกำหนดให้มีนโยบายด้านความร่วมมือระหว่างประเทศเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี และการค้าสินค้าเกษตร การเปิดโอกาสให้เข้าร่วมงานแสดงนวัตกรรมเกษตรนานาชาติ การแสดงสินค้าเกษตร และการร่วมในการเจรจาธุรกิจ เพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้มีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้นเป็นผู้ประกอบการสากล และสามารถก้าวขึ้นเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน

1) กระบวนการเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งในปัจจุบัน และเป็นจุดแข็งของการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ควรได้รับการพัฒนาให้เป็นกลไกที่มีการบริหารงานในแบบองค์กรอิเล็กทรอนิกส์ เชื่อมโยงการทำงานร่วมกันระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่ด้วยกันเองและ เชื่อมโยงกับภาครัฐและเอกชน รัฐควรให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและเป็นระบบ ให้แกนนำเครือข่ายมีความรู้ความสามารถในการบริหารข้อมูล บริหารงานที่จะนำไปสู่การบริหารนโยบาย การสนับสนุนกิจการของสมาชิก และการสร้างคุณภาพและมาตรฐาน เป็นการสร้างเครือข่ายของเกษตรกรในอนาคตที่เป็นตัวแทนภาคเกษตรกรที่มีคุณภาพ

2) ควรสนับสนุนให้มีการสร้างความร่วมมือในระดับท้องถิ่น ทั้งสถาบันการศึกษา กลุ่มการค้าในระดับจังหวัด เพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับโอกาสในการเพิ่มพูนทักษะในการจัดการในห่วงโซ่การผลิต การการค้นคิดกิจกรรมที่ขยายโอกาสในการแข่งขัน

3) ควรจัดให้มีกระบวนการในการยกย่องเชิดชูเกียรติแก่เกษตรกรรุ่นใหม่ เช่น การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่มืออาชีพ สนับสนุนให้เป็นศูนย์บ่มเพาะเกษตรกร

รุ่นใหม่ในพื้นที่ ทำหน้าที่ในการสร้างความรู้และทักษะพื้นฐานแก่เกษตรกรรุ่นใหม่ที่จะเข้าร่วมโครงการ รวมทั้งเชื่อมโยงกับเกษตรกรมืออาชีพในพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะที่เป็น Tasit Knowledge ของเกษตรกรเดิม

บรรณานุกรม

หนังสือ/เอกสาร

กรมส่งเสริมการเกษตร. คู่มือโครงการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็น Young Smart Farmer. 2560.
(เอกสารอัดสำเนา).

กรมส่งเสริมการเกษตร. ฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกร. 2559

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). 2559 (เอกสารอัดสำเนา).

กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. รายงานเชิงลึกเรื่องการพัฒนาเข้าสู่เศรษฐกิจฐานดิจิทัลของประเทศไทย. 2560.

คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer. รายงานการประชุม ครั้งที่ 1/2560. 28 มีนาคม 2560 (เอกสารอัดสำเนา).

คณะกรรมการบริหารและขับเคลื่อนงานตามนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer. คำสั่งที่ 2/2555, 28 กุมภาพันธ์ 2560. (เอกสารอัดสำเนา).

จิตติมา อัครธิพิงศ์. เอกสารประกอบการสอน รหัส 3563404 วิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ Human Resource Development. สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2556.

พิมพ์เขียวและแผนปฏิบัติการขับเคลื่อน Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคงและยั่งยืน. 2559 (เอกสารอัดสำเนา).

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. บททวนการพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดีแอนเอส. 2525.

มูลนิธิอาจารย์จำเนียร สารนารถ. โครงการทายาทเกษตรมืออาชีพ รุ่นที่ 3. 2560 (เอกสารอัดสำเนา).

สุวิทย์ เมษินทรีย์. โลกเปลี่ยน ไทยปรับ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, 2556.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ขวัญใจ เตชเสนสกุล. เจาะแนวทางการความสำเร็จของ ภาคเกษตรกรรมในได้วัน. [ออนไลน์]. 24 สิงหาคม 2559. แหล่งที่มา: http://m.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1471844019 [16 สิงหาคม 2560].

- จินตวีร์ เกษมศุข. การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม : เอกสารประกอบการเรียนรู้ด้วยตนเอง หมวด วิชาการชุมชนและมวลชนสัมพันธ์. สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.edupol.org/eduOrganize/eLearning/generalStaff/doc/.../01.pdf. [13 กรกฎาคม 2560].
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานการศึกษาดูงาน ณ ประเทศไต้หวัน เรื่อง การพัฒนาด้านการเกษตรและการบริหาร จัดการน้ำ (Council of Agriculture). [ออนไลน์]. 2558. แหล่งที่มา: <https://www.slideshare.net/choenkrainara/ss-43277525> [3 สิงหาคม 2560].
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันประเทศไทยในระยะยาว. [ออนไลน์]. 2554. แหล่งที่มา: http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3757 [27 กรกฎาคม 2560].
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ทิศทางการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระดับสากลเพื่อเผชิญความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์. [ออนไลน์]. 2545. แหล่งที่มา: http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=3671&filename=economic_develop [20 กรกฎาคม 2560].
- สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. หลักสูตรการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่. [ออนไลน์]. 2560. แหล่งที่มา: <http://www.alro-newfarmers.com/curriculumnewfarmer.html>.
- Council of Agriculture. “Small Landlords, Big Tenants” Policy. [Online]. 2014. Available from: http://eng.coa.gov.tw/theme_data.php?theme=eng_policies&sub_theme=eng_programs_services&id=17 [3 สิงหาคม 2560].
- Council of Agriculture. COA's Policies on Attracting Young Generation Farmers and Providing Aged Farmers' Life Care. [Online]. 2014. Available from: http://eng.coa.gov.tw/theme_data.php?theme=eng_policies&sub_theme=eng_programs_services&id=18 [3 สิงหาคม 2560].
- Council of Agriculture. Moving towards Agricultural 4.0 in Taiwan with Smart Technology. [Online]. 2016. Available from: <http://eng.coa.gov.tw/ws.php?id=2505331>.
- Council of Agriculture. Young Farmers' Training Program Young Talents are Welcome to Join the Agricultural Industry. [Online]. 2014 Available from: http://eng.coa.gov.tw/theme_data.php?theme=eng_policies&sub_theme=eng_programs_services&id=12 [3 สิงหาคม 2560].
- Kun-Fong Kuo. One-Stop Service for Young Farmers in Taiwan. [Online]. 2014. Available from: http://ap.fftc.agnet.org/files/ap_policy/328/328_1.pdf [16 สิงหาคม 2560].

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
 ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ ราคาที่เกษตรกรขายได้ มูลค่าการผลิต และต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร
 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10-11

รายการ			แผนฯ 10	แผนฯ 11			
			ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558
ข้าวนาปี	ผลผลิต	(พันตัน)	25,867	27,234	27,090	26,270	23,478
	ผลผลิตต่อไร่	(กก.)	396	419	436	432	414
	ราคา	(บาท/ตัน)	11,671	11,245	10,015	9,130	9,142
	มูลค่า	(ล้านบาท)	301,894	306,246	271,306	239,845	214,636
	ต้นทุน	(บาท/ตัน)	10,399	10,521	10,705	10,885	10,292
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	89.1	93.56	106.89	119.22	112.58
ข้าวนาปรัง	ผลผลิต	(พันตัน)	10,261	12,235	10,766	9,672	5,347
	ผลผลิตต่อไร่	(กก.)	637	676	669	642	632
	ราคา	(บาท/ตัน)	8,447	10,172	9,764	7,363	7,747
	มูลค่า	(ล้านบาท)	86,675	124,454	105,119	71,215	41,423
	ต้นทุน	(บาท/ตัน)	7,776	8,230	8,736	9,238	9,135
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	92.06	80.91	89.47	125.47	117.92
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	ผลิต	(พันตัน)	4,973	4,948	4,876	4,730	4,611
	ผลผลิตต่อไร่	(กก.)	672	657	657	654	644
	ราคา	(บาท/กก.)	7.63	9.34	7.01	7.31	7.73
	มูลค่า	(ล้านบาท)	37,944	46,214	34,181	34,576	35,643
	ต้นทุน	(บาท/กก.)	5.95	6.47	6.72	7.2	7.31
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	77.98	69.27	95.86	98.5	94.57
อ้อยโรงงาน	ผลผลิต	(พันตัน)	95,950	98,400	100,096	103,697	106,327
	ผลผลิตต่อไร่	(ตัน)	12.19	12.28	12.12	12.26	11.09
	ราคา	(บาท/ตัน)	908	954	917	855	850
	มูลค่า	(ล้านบาท)	87,123	93,874	91,788	88,661	90,378
	ต้นทุน	(บาท/ตัน)	663	711	787	822	1,097
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	73.02	74.53	85.82	96.14	129.06

รายการ			แผนฯ 10	แผนฯ 11				
			ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558	
มัน สำปะหลัง	ผลผลิต	(พันตัน)	21,912	29,848	30,228	30,022	32,358	
	ผลผลิตต่อไร่	(กก.)	3,088	3,506	3,492	3,561	3,611	
	ราคา	(บาท/กก.)	2.68	2.09	2.12	2.13	2.22	
	มูลค่า	(ล้านบาท)	58,724	62,382	64,083	63,947	71,835	
	ต้นทุน	(บาท/กก.)	1.68	1.73	1.81	1.87	1.89	
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	62.69	82.78	85.38	87.79	85.14	
ปาล์ม น้ำมัน	ผลผลิต	(พันตัน)	10,760	11,312	12,435	12,473	11,016	
	ผลผลิตต่อไร่	(กก.)	3,018	3,057	3,296	3,100	2,576	
	ราคา	(บาท/กก.)	5.34	4.91	3.54	4.27	4.04	
	มูลค่า	(ล้านบาท)	57,458	55,542	44,020	53,260	44,505	
	ต้นทุน	(บาท/กก.)	2.77	2.85	2.64	2.84	3.13	
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	51.87	58.04	74.58	66.51	77.48	
ยางพารา	ผลผลิต	(พันตัน)	10,760	11,312	12,435	12,473	11,016	
	ผลผลิตต่อไร่	(กก.)	3,018	3,057	3,296	3,100	2,576	
	ราคา	(บาท/กก.)	5.34	4.91	3.54	4.27	4.04	
	มูลค่า	(ล้านบาท)	57,458	55,542	44,020	53,260	44,505	
	ต้นทุน	(บาท/กก.)	2.77	2.85	2.64	2.84	3.13	
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	51.87	58.04	74.58	66.51	77.48	
สุกร	ผลผลิต	(ล้านตัว)	11.89	12.83	13.07	13.04	13.57	
		(ล้านตัน)	1.19	1.28	1.31	1.3	1.36	
	ราคา	(บาท/กก.)	65.54	56.67	65.35	75.08	66.08	
	มูลค่า	(ล้านบาท)	77,993	72,538	85,609	97,604	89,869	
	ต้นทุน	(บาท/กก.)	60.91	58.67	59.48	71.75	69.88	
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	92.94	103.53	91.02	95.56	105.75	
ไก่เนื้อ	ผลผลิต	(ล้านตัว)	994.32	1,055.13	1,103.32	1,209.52	1,338.94	
		(ล้านตัน)	2,127.84	2,257.98	2,361.10	2,588.37	2,865.33	
	ราคา	(บาท/กก.)	46.81	42.03	43.25	42.34	38.34	
	มูลค่า	(ล้านบาท)	99,604	94,903	102,118	109,592	109,857	
	ต้นทุน	(บาท/กก.)	34.44	34.51	35.59	34.81	35.09	

รายการ			แผนฯ 10	แผนฯ 11				
			ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558	
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	73.57	82.11	82.29	82.22	91.52	
กุ้งขาว แวนนาไม	ผลผลิต	(ล้านตัน)	0.601	0.587	0.308	0.262	0.273	
	ผลผลิตต่อไร่	(กก./ไร่)	2,228	2,219	1,487	1,390	1,424	
	ราคา	(บาท/กก.)	128.91	126.64	197.66	222.58	186.68	
	มูลค่า	(ล้านบาท)	77,475	74,338	60,879	58,316	50,964	
	ต้นทุน	(บาท/กก.)	99.35	102.54	105.58	108.46	110.74	
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	77.07	80.97	53.41	48.73	59.32	

ภาคผนวก ข.

เกณฑ์ประเมินคุณสมบัติของเกษตรกรรุ่นใหม่ เป็น Young Smart Farmer

ด้านรายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และผ่านคุณสมบัติพื้นฐานครบ 6 ข้อ โดยผ่านตัวบ่งชี้ อย่างน้อย 1 ตัวในแต่ละคุณสมบัติ ทั้งนี้ คุณสมบัติของเกษตรกรปราชญ์เป็รื่องที่

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้
1. มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่	1.1 สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ 1.2 สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น
2. มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ	2.1 สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่น ๆ (Internet Mobile Phone , Smart Phone เป็นต้น) 2.2 มีการบันทึกข้อมูลและใช้ข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผนก่อนเริ่มดำเนินการ และบริหารจัดการการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด 2.3 มีการนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพตนเอง
3. มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด	3.1 สามารถบริหารจัดการปัจจัยการผลิตแรงงาน ทุน ฯลฯ 3.2 สามารถในการเชื่อมโยงการผลิต และการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้ 3.3 มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ (Zero waste management)
4. มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค	4.1 มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือ มาตรฐานอื่น ๆ 4.2 มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือ มาตรฐานอื่น ๆ
5. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม	5.1 มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green Economy) 5.2 มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง
6. มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร	6.1 มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร 6.2 รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป 6.3 มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพ

ที่มา: คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556: 18-19)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล ที่อยู่	นางสาวภาณี บุญยเกื้อกุล 41/14 หมู่ 8 ถนน จรัญสนิทวงศ์ ซอย จรัญสนิทวงศ์ 35 แขวงบางพรหม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ 10170 โทรศัพท์ 02-4124056 , 081-6422964 e-mail : paneeboon@yahoo.com
ประวัติการศึกษา	- ศิลปศาสตรบัณฑิต (สาขาบ้านและชุมชน) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ - สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต (สาขาสังคมวิทยา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2525 – 2555 นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร กองพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร พ.ศ. 2555 – 2556 ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาและส่งเสริมกองทุนเพื่อการเกษตร สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร พ.ศ. 2556 – 2557 ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร พ.ศ. 2557 – 2559 ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร พ.ศ. 2558 – 2559 รักษาราชการผู้อำนวยการกองพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้อำนวยการกองพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์